# Begrotingen Economische Zaken en Nationaal Groeifonds 2027

**Voorzitter: Van Campen**

Begrotingen Economische Zaken en Nationaal Groeifonds 2027

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 2027 (37020-XIII);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Nationaal Groeifonds voor het jaar 2027 (37020-L).**

(Zie vergadering van 14 oktober 2026.)

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de begroting van Economische Zaken, bijna zes weken na de eerste termijn van de zijde van de Kamer; daar wees de minister mij al op. Volgens mij staan de leden dus te popelen. We gaan gauw het debat met elkaar voeren.

Ik wijs erop dat deze zaal om 14.45 uur geboekt is door de vaste Kamercommissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Natuurlijk is er dus ruimte voor het debat — dat moet ook plaatsvinden en daar ga ik alle ruimte voor geven — maar ik wil u echt om uw medewerking verzoeken om interrupties kort en bondig te houden. Kwaliteit, zeg ik maar even, is minstens zo belangrijk als kwantiteit. Met die woorden zou ik graag het woord willen geven aan de minister, die ik van harte welkom heet. Ik heet ook de staatssecretaris in vak K welkom.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:
Het woord is aan de minister. Wellicht kunt u ons meenemen in de wijze waarop u uw beantwoording inhoudelijk heeft gestructureerd.

Minister **Herbert**:
Dat ga ik doen, voorzitter. Dank u wel. Ik heb ernaar uitgekeken dat wij vandaag ons debat kunnen voortzetten.

Ik zal zo beginnen met een inleidend verhaal. Daarna sta ik stil bij een aantal vragen die uw Kamer op 14 oktober heeft gesteld. Daarna apprecieer ik de ingediende amendementen. Vervolgens geef ik graag het woord aan mijn collega, de staatssecretaris van Digitale Economie en Soevereiniteit. Zij zal dan in ieder geval alle vragen over datacenters en AI op zich nemen. De blokken die ik voor mij zie — ik ga alvast even naar het einde van mijn inleiding, voorzitter — zullen ingaan op mkb, regio, regeldruk, innovatie en weerbaarheid. Maar voordat ik daarbij kom, zou ik het fijn vinden om een inleidend verhaal te kunnen doen op de thematiek van vandaag.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Minister **Herbert**:
We hebben als klein land goud in handen met al onze prachtige bedrijven en ondernemers, met een veerkrachtige economie, met al die mensen die zich elke dag weer inzetten om het geld te verdienen waarmee we in ons land onderwijs, zorg en veiligheid betalen. Tegelijkertijd is die welvaart geen vanzelfsprekendheid. Ik vertel u niks nieuws als ik zeg dat we voor grote uitdagingen staan, onder andere omdat de rek uit de arbeidsmarkt is, bijvoorbeeld door vergrijzing, omdat ondernemers soms de ruimte missen om te kunnen ondernemen en omdat ook de geopolitieke druk op economische relaties sterk toeneemt. Dat maakt het steeds belangrijker dat we kiezen voor wat ons sterk maakt en beschermen wat waardevol is. Als minister van Economische Zaken en Klimaat voel ik de verantwoordelijkheid om de Nederlandse economie, het fundament van onze brede welvaart, gezond te houden. Geïnspireerd door het rapport-Wennink heeft het kabinet zich ten doel gesteld om minimaal 1,5% structurele economische groei te realiseren.

Om dat voor elkaar te krijgen, moeten we vooral productiever worden. Dat doen we langs drie assen. De eerste daarvan gaat over gericht innoveren. Met onze kennis en innovatiekracht kunnen we onze energie vernieuwen en bijdragen aan oplossingen voor de grote opgaves waar we samen voor staan. We kiezen heel bewust waar we dat willen doen, namelijk in vier domeinen: digitalisering en AI, veiligheid en weerbaarheid, energie- en klimaattechnologie en tot slot life sciences en biotechnology. We hebben binnen dat gerichte innoveren natuurlijk ook het Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie in het leven geroepen om ervoor te zorgen dat die kennis en ideeën echt worden omgezet in doorbraakoplossingen voor maatschappelijke vraagstukken, met een rol voor de overheid als launching customer.

Naast die eerste as van gericht innoveren zetten we in op een tweede as, die gaat over het financieren van innovatie. Voor veel innovatieve bedrijven blijft financiering namelijk de achilleshiel. Dat is een van de redenen om naar het buitenland te vertrekken en daar uit te breiden. Daarom richten we, naast het NADI, ook de nationale investeringsinstelling op, de NII. Die moet als katalysator werken, door publiek kapitaal zo in te zetten dat het een veelvoud aan extra investeringen aantrekt van private partijen, zoals banken of verzekeraars.

Dan is er nog een derde as om productiever te worden. Daarbij gaat het erom dat we ondernemers de ruimte geven om te ondernemen, bijvoorbeeld door het verminderen van regeldruk. U weet dat we daarvoor ieder jaar 500 regels aanpakken, waarvan de helft bij bedrijven. Het gaat er ook om dat we bedrijven fysiek meer ruimte geven. We moeten ruimte beschikbaar maken voor economie en bedrijvigheid. Daar werken we met het hele kabinet aan.

De onderscheidende kracht van onze economie en onze bedrijven zit uiteindelijk in ons talent om samen te werken over de grenzen van sectoren, expertises en achtergronden heen. Dat is de manier waarop grote bedrijven, het mkb, start-ups en kennisinstellingen elkaar versterken in krachtige ecosystemen. Juist dat is de kracht van Nederland. Dat is eigenlijk altijd de sleutel tot succes geweest en dat is het nog steeds.

Naast het feit dat we productiever moeten worden, is het ook van groot belang dat we weerbaarder worden. Dat vraagt erom dat we bouwen aan waar we sterk zijn, maar ook dat we beschermen wat ons dierbaar is, zeker nu geopolitieke spanningen en onzekerheden wereldwijd toenemen. Daarom kiezen we voor focus op bepaalde technologieën en markten waar we als Nederland en Europa sterk zijn, en waar we kansen zien om te groeien, bijvoorbeeld halfgeleiders, biotech en machinebouw. Immers, wie onmisbare kennis en technologie in huis heeft, en sterke bedrijven die daarmee werken, heeft positie en daardoor meer invloed. Tegelijkertijd zetten we in op het verminderen van eenzijdige afhankelijkheden, bijvoorbeeld voor de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen en halfproducten. Dat alles maakt het nog steeds nodig om ook voorbereid te zijn op noodsituaties. We kunnen ons niet

tegen alles weren. Daarom ondersteunen en stimuleren we de Nederlandse bedrijven in de weerbaarheidsslag. Dat doen we in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven.

Ondernemers zijn voor ons land veel meer dan alleen de motor van onze economie. Het zijn ook juist de lokale ondernemers, de bakker, de installateur, die onze dorpen en binnensteden leefbaar houden. Zij zijn eigenlijk het bindweefsel van onze samenleving. Ze sponsoren lokale initiatieven en sportverenigingen, ze zorgen voor stageplekken, voor banen, voor bedrijvigheid en voor leven in de buurt. Ook voor die belangrijke rol verdienen ondernemers ruimte en ook onze waardering. In dat kader was de Dag van de Ondernemer afgelopen vrijdag natuurlijk een hoogtepunt van het jaar.

Voorzitter. De voorliggende begroting gaat natuurlijk over geld en over waar we dat het komende jaar aan besteden. Maar daaronder ligt een veel fundamentelere vraag: welke keuzes maken we om Nederland economisch sterker te maken, en hoe investeren we in onze toekomstige welvaart? Daarvoor moeten we vooral de blik naar voren richten, met visie, met lef en met vasthoudendheid. Voor ondernemers is de voorspelbaarheid die daaruit volgt namelijk een essentiële voorwaarde om te kunnen investeren en daarmee de broodnodige economische groei te bereiken, waarmee we onze brede welvaart betalen.

Ik rond dit inleidende verhaal af. Er is veel te doen met schaarse middelen. Daarom is het vaak niet genoeg om alleen aan te wijzen wat belangrijk is, maar juist ook om daarin de balans te vinden. Waar kunnen we met de middelen die we hebben het meeste verschil maken? Dat zou mijn afronding van deze inleiding zijn, om daarna naar de blokken te gaan.

De **voorzitter**:
Interrupties zijn kort en bondig, en worden getimed, zodat iedereen een gelijk speelveld heeft. Meneer Van der Lee, gaat uw gang.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Spannend. Dank aan de minister voor de op zich duidelijke uiteenzetting. Ik mis eigenlijk één as bij die drie productiviteitsassen, namelijk de as die voortkomt uit wat de Raad van State al jaren roept: we moeten meer sturen op de sectormix. Dat betekent: niet alleen kiezen voor hoogproductieve sectoren, maar ook kijken wat we gaan doen met de laagproductieve sectoren, omdat er concurrentie is op ruimte, op kapitaal, op arbeid en op energie.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Wat gaat het ministerie daar nu aan doen?

De **voorzitter**:
De minister.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Want dat zijn ook de sectoren met een heel hoge concentratie arbeidsmigranten.

Minister **Herbert**:
Meneer Van der Lee brengt een aantal punten in die ik herken. Ik zou die overigens wel uiteen willen trekken in verschillende aanpakken. Zijn laatste opmerking ging over arbeidsmigranten. Daarvoor is er, denk ik, ook een belangrijke aanpak vanuit SZW, om te voorkomen dat daar oneigenlijke praktijken mee plaatsvinden. Dat heeft iets te maken met uitzendbureaus, onder welke regelingen zij werken en noem het allemaal maar op. Maar meneer Van der Lee begon met het domein waar ik mij inderdaad verantwoordelijk voor voel, namelijk hoe je een land krijgt waarin je economische activiteit ziet die ons helpt om samen

productiever te worden. Mijn aanpak is daarin het zoeken naar de knoppen waarmee het aantrekkelijk gemaakt wordt om in de hoogproductieve sectoren door te groeien. Mijn aanname, waarvoor uit het verleden ook veel bewijs is, is dat dat een vanzelfsprekende trek gaat aanmoedigen van laagproductievere naar hoogproductievere sectoren. Concreet betekent dat dat we daarom dus zo gericht innoveren en financieren en dat ook doen op de sectoren die hoogproductief zijn, en dat we daar ook de ruimte voor beschikbaar stellen.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ik ken de aanname; die werd ook schriftelijk in de beantwoording genoemd. De feiten zijn eigenlijk omgekeerd. We hebben een productiviteitsprobleem in Nederland omdat de laagproductieve sectoren veel harder zijn gegroeid, omdat we met actief overheidsbeleid verkeerde dingen hebben gestimuleerd. Nu alleen maar kiezen voor het stimuleren van wat je wel wil, is onvoldoende, denk ik. Er zal veel gerichter moeten worden gekozen. Wie krijgt toegang tot de energie? Waar gaan de mensen vanuit de Talentstrategie naartoe? Die sturing mis ik gewoon.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ik proef ook geen behoefte om daar verantwoordelijkheid voor te nemen. Ik vraag de minister om die verantwoordelijkheid wel te pakken.

Minister **Herbert**:
Meneer Van der Lee noemt terecht de koppeling met bijvoorbeeld de Talentstrategie, waarin we juist wel kiezen voor het durven prioriteren, en dus een aantal voorkeursdomeinen hebben aangegeven. Dat zijn de domeinen van Wennink, aangevuld met een aantal andere vitale sectoren. Daar staan ook een aantal sectoren níét in. Dat betekent dat we daar wel degelijk voorkeuren in uitspreken en daar ook beleidsaanpakken onder leggen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ja, afrondend. Ik vind het heel jammer dat dit niet gezien wordt als topprioriteit van de taskforce. Dit is juist van belang als het gaat om het sturen op terreinen van andere departementen — ik noemde zelf Sociale Zaken — maar ook voor de fysieke ruimte. Waar gaan we nou ruimte voor maken in Nederland? Er wordt onvoldoende een onderscheid gemaakt tussen laagproductieve en hoogproductieve activiteiten. Is dat iets wat de minister ook zou willen oppakken?

Minister **Herbert**:
Het is zo dat ik regulier overleg heb met de gedeputeerden Economische Zaken van alle provincies om juist keuzes te maken in het ruimtelijk beslag. Daarin komt zeker de vraag aan bod hoe we daarmee de groei in productiviteit stimuleren. Ik neem dit dus zeker meer.

De **voorzitter**:
U heeft nog een interruptie van meneer Flach, minister. Daarna vervolgt u uw beantwoording met het onderdeel mkb.

De heer **Flach** (SGP):
Mijn vraag is daar een bruggetje naar. Ik sla aan op de term "voorspelbaarheid" in relatie tot het mkb. De afgelopen jaren is er in allerlei gemeenten heel veel geïnvesteerd in ondernemersfondsen waarin winkelcentra en bedrijventerreinen samengebracht zijn. Er is geld voor ondernemers ingezet om te gebruiken voor ondernemers. Nu worden ze

geconfronteerd met een 21%-btw-belastingheffing vanuit de Belastingdienst. Ziet de minister dit probleem? Zou zij willen toezeggen dat ze dit met urgentie gaat bespreken met haar collega van Fiscaliteit?

Minister **Herbert**:
Meneer Flach suggereert eigenlijk dat we alles hetzelfde kunnen houden, om zo voorspelbaarheid en continuïteit te krijgen. Ik durf hier nooit te beloven dat alles hetzelfde blijft. Het lijkt me ook niet verstandig om dat soort toezeggingen te doen. Het zoeken naar voorspelbaarheid en continuïteit gaat wel degelijk over het kijken naar de impact van allerlei maatregelen bij elkaar. Dat is iets waar ik mij zeker op aangesproken voel. Als we specifiek gaan kijken naar btw-maatregelen, dan zijn daar heel andere bewegingen in te zien. Dat is in sommige commissiedebatten natuurlijk ook aan bod gekomen voor specifieke sectoren. Ik denk dat we daarin vooral goed moeten blijven kijken naar effecten. We hebben ook afspraken met elkaar gemaakt over hoe we dat doen. Ik zou dat dus toch apart willen zien van de ondernemersinitiatieven waar meneer Flach specifiek naar verwijst.

De heer **Flach** (SGP):
Ik ken de minister als meer dan een logistiek manager die alles doorverwijst naar collega's, want dat kan niet de bedoeling zijn. Ik verwacht ook eenheid van het kabinet en dat er gekeken wordt naar de impact van bepaalde besluitvorming. Er is veel energie in al die ondernemersfondsen gestopt, er is draagvlak gecreëerd en er is op het grondvlak echt een samenwerking georganiseerd. Dat dreigt nu compleet weg te vallen. Je zou namelijk wel gek zijn om geld in een ondernemersfonds te stoppen, daarvan direct 21% te moeten afrekenen en dan met de rest zaken te doen. Ziet de minister dan dat dit probleem het vertrouwen van mkb-ondernemers raakt?

Minister **Herbert**:
Ik begrijp heel goed waar meneer Flach mij op bevraagt. Het gevoel dat je als ondernemer maar af moet wachten wat voor keuzes er weer gemaakt worden die jou direct raken, helpt inderdaad niet voor het vertrouwen en ook niet om zelf te investeren. Ik begrijp dus waar meneer Flach naar verwijst. Heel specifiek over die fondsen waar hij het over heeft, kan ik het volgende zeggen. Ik denk dat het ontzettend goed is dat partijen daarin de krachten bundelen. Het fenomeen is namelijk dat je een soort coöperatieve gedachte vormt. Dat maakt ook dat je niet alleen voor jezelf hoeft te zorgen, maar dat je samen zorgt dat je elkaar kunt versterken. Ik wil ook absoluut steun verlenen aan dit soort initiatieven. Ik denk daarbij niet alleen aan btw-ingrepen, maar ook aan dingen die bijvoorbeeld gaan over ruimte.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Flach** (SGP):
Diezelfde coöperatieve gedachte zou ik bij het kabinet willen zien. Ik wil dus nogmaals aan de minister vragen of zij de toezegging wil doen dat zij dit expliciet gaat bespreken met de staatssecretaris van Fiscaliteit, om te kijken of dit in de regelgeving aangepast kan worden. Anders denk ik dat binnen enkele jaren al die ondernemersfondsen en bedrijveninvesteringszones weer uit het ondernemerslandschap zullen verdwijnen, terwijl die met veel moeite zijn opgebouwd. Ik doe dus een dringende oproep om die toezegging te doen en in gesprek te gaan met de collega van Fiscaliteit.

Minister **Herbert**:
Ik wil toezeggen dat ik mij in ieder geval wil blijven focussen op hoe ondernemersfondsen een aantrekkelijk gremium kunnen blijven en hoe we daarin steun kunnen geven vanuit het kabinet. Dat zal ik zeker ook doen in samenspraak met collega's.

De heer **Prickaertz** (PVV):
De minister refereerde zelf al even aan de 500 regels die afgeschaft zouden gaan worden. We zijn inmiddels zes weken verder sinds de eerste termijn, wat ook al werd aangegeven. Ik ben even heel benieuwd of de minister weet hoeveel extra regels er inmiddels afgeschaft zijn. Het enige wat wij namelijk regelmatig constateren in alle mkb-debatten, is dat dat extreem langzaam verloopt. Ik ben dus heel benieuwd of de minister op de hoogte is van hoeveel er inmiddels geschrapt zijn.

Minister **Herbert**:
Ik weet dat u gisteren een voortgangsbrief heeft gekregen over een nieuwe set van 97 regels, die enige tijd geleden heel specifiek was aangedragen door meneer Kisteman. Verder weet ik dat we iedere keer een regeldrukmonitor bijhouden waarin de voortgang gerapporteerd wordt. Als u mij vraagt wat vanochtend de stand was, weet ik dat niet, maar wij kunnen daar samen op diezelfde regeldrukmonitor naar kijken. Overigens stuur ik erop aan dat we voor eind dit jaar de doelstelling halen die ik beloofd heb. Die doelstelling is om de nog ontbrekende 97 regels, die we per 1 juli nog niet aangewezen hadden, voor het einde van het jaar wel aangewezen te hebben. U mag van mij aannemen dat ik daar achteraan jaag.

De heer **Prickaertz** (PVV):
Dat was ook eigenlijk mijn volgende vraag, namelijk welke belofte wij daarin tegemoet kunnen zien. Die belofte is dus: 97 regels die voor het einde van het jaar afgeschaft worden. Wat is op de lange termijn uw visie daarop, vraag ik via de voorzitter.

Minister **Herbert**:
Eigenlijk zou ik dan weer willen terugverwijzen naar wat we eerder daarover gewisseld hebben, wat ook in de brief staat die ik samen met mijn collega Eric van der Burg heb verstuurd. We hebben dus enerzijds gezegd dat we van de 500 regels voor bedrijven er per 1 juli 403 hebben kunnen aftikken en dat er dus nog 97 niet gehaald zijn. Daarvan heb ik al eerder toegezegd, en daar blijf ik me aan houden, dat voor het einde van het jaar aangewezen moet zijn waar versimpelingen en vereenvoudigingen gehaald kunnen worden en dat er daarna in die aanpak stappen aangewezen worden van 500 regels per jaar, waarvan 250 voor ondernemers. Dat is exact hetzelfde als wat er beschreven is in de eerder verstuurde brieven hierover. Daar gaan we volgende week, op 1 december, als ik hier weer sta, een wat dieper debat over voeren, ook samen met mijn collega Eric van der Burg.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Prickaertz** (PVV):
Mag ik aannemen dat de minister zich, samen met de andere ministeries, collectief keihard blijft inzetten om die regeldrukvermindering ook inderdaad realiteit te laten worden?

Minister **Herbert**:
Ja. Dat zeg ik uit het diepst van mijn hart. U mag van mij aannemen dat dit elke week in mijn agenda staat. Dit betekent dat ik erachteraan jaag en dat Economische Zaken en Klimaat op z'n minst het lichtende voorbeeld is in zelf doen wat we beloofd hebben, waardoor ik dit nog daadkrachtiger en geloofwaardiger kan najagen bij andere departementen. Dat doe ik met een heleboel collega's, maar ook persoonlijk. En ja, dat mag u van mij blijven vragen.

De **voorzitter**:
Dat mag meneer Prickaertz van u blijven vragen.

Minister **Herbert**:
Sorry, voorzitter. Dank dat u mij nog even helpt.

De heer **Kisteman** (VVD):
De minister refereerde net al aan de 97 regels. Zij heeft de doelstelling om 500 regels te schrappen en kwam tot 403. Daardoor kwam mijn fractie, de VVD, met het idee: nou, we geven er 97 aan de minister, want dan zitten we snel aan die 500. Maar als je dan de reactie even leest, staat er "we gaan het onderzoeken", "we gaan het evalueren", "we gaan het verkennen", "we gaan in gesprek". Zo komen we er nooit. Daarom is mijn vraag of de minister toch nog eens kritischer hiernaar wil gaan kijken en om op die manier verder te komen dan onderzoeken, verkennen en in gesprek gaan, om zo tot die 500 regels te komen.

Minister **Herbert**:
Meneer Kisteman vraagt naar échte impact. Daar zoek ik ook naar. Dat het misschien nog niet gevonden is in de 97 regels die fijn en behulpzaam aangedragen zijn vanuit de fractie van meneer Kisteman, is jammer, maar dat betekent nog niet dat er daarmee niet 97 regels gevonden gaan worden. Dat was en is mijn doelstelling voor het einde van het jaar.

De heer **Kisteman** (VVD):
Ik snap dat de minister doorgaat met die zoektocht, maar er liggen er 97. Ik snap wel dat ze niet allemaal geschrapt gaan worden, maar ik geef een voorbeeldje: horeca kleiner dan 35 vierkante meter moet ook alcohol mogen schenken. De reactie daarop is: ja, we gaan in gesprek over de gevolgen van het schenken van alcohol. Nee, we willen gewoon dat die ondernemers dat ook kunnen doen. Er staat in dat cao's makkelijker moeten worden gemaakt. Vervolgens staat daarover: we gaan een cao-commissie optuigen om dit soort gesprekken te kunnen voeren. Zo blijven we toch van het kastje naar de muur gaan en gaan we toch nooit over tot het schrappen van die regels?

Minister **Herbert**:
Ik zie dat zelf niet als van het kastje naar de muur gaan, maar als de stappen die een actie zijn richting resultaat. Ik kan niet beloven dat dit gegarandeerd gaat lukken, maar dat die actie nodig is voordat je het resultaat kunt halen, is voor mij wel logisch. Het is natuurlijk heel vaak zo — daar hebben we vaker over gesproken — dat regels niet verzonnen zijn omdat er een onzinnige doelstelling was. Het gaat er dus iedere keer om hoe we de doelstelling recht kunnen doen op een manier die geen onnodige regeldruk oplevert. Dat vraagt helaas toch vaker een wat verfijndere aanpak dan alleen maar rücksichtslos doorstrepen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Kisteman** (VVD):
Gister of eergister kwamen drie nieuwe onderzoeken van indicatorbedrijven naar buiten. Een kleine ondernemer is 10% van zijn omzet kwijt aan regeldruk, dus als je €500.000 omzet draait, ben je €50.000 kwijt aan regeldrukkosten. De minister zegt dat het voor haar klip-en-klaar is dat er iets aan regeldruk moet gebeuren. We hebben haar een lijst gegeven. Ondernemers voelen zich van het kastje naar de muur gestuurd. We werken hier al jaren aan. We zullen dus toch een iets andere aanpak moeten gaan krijgen dan het maar blijven bezien en onderzoeken.

Minister **Herbert**:
Dit is ook voor mij een hartenkreet. Ik steun de heer Kisteman hier helemaal in. Overigens was ik ook geschrokken van de 10% waar hij naar verwijst. Ik was overigens ook gerustgesteld dat dat niet voor elke sector geldt; dit was een uitschieter. Ik wil het daarmee niet bagatelliseren. Ja, ik blijf dit najagen en doe dat juist samen met de sectoren, want daar komen inderdaad de ideeën vandaan over hoe we echt impactvol zaken kunnen veranderen.

De **voorzitter**:
De minister vervolgt haar beantwoording. Ik stel voor interrupties weer toe te staan na afronding van het onderdeel mkb. Gaat uw gang, minister.

Minister **Herbert**:
Dank. Ik heb wat zaken meegenomen voor de mondelinge toelichting bij vragen die natuurlijk ook beantwoord zijn in de schriftelijke set. Ik wil er wat zaken uitlichten.

Eén zaak gaat over de toegang tot financiering in het mkb. Dat werd bijvoorbeeld door meneer Schoonis aangedragen. Het vraagstuk was eigenlijk: hoe zorgen we nou dat ook kleinere ondernemers toegang tot financiering kunnen vinden en kunnen rekenen op betrouwbare financiering? Daarvoor is het belangrijk dat de FinancieringsGids een goede leidraad biedt, want daarin staat informatie en voorlichting over de best passende financieringsvormen, en ook een overzicht van betrouwbare financiers. Hoe weet je dan of financiers betrouwbaar zijn? Stichting Finankeur speelt daarin een belangrijke rol. Dat is een stichting die vijf jaar lang met 2 miljoen subsidie door kan gaan om non-bancaire mkb-financiers verder te professionaliseren.

Verder hebben we natuurlijk in het coalitieakkoord al afgesproken dat we de BMKB, de Borgstelling MKB-kredieten, doorzetten. Ik weet dat daar goed gebruik van wordt gemaakt. Dat gebeurt niet alleen in het Europese deel van Nederland, maar ook op de Benedenwindse Eilanden, zag ik toen ze onlangs bezocht. De toegang tot kleinere financieringsvormen is ook al toegevoegd aan de mix. Daar speelt Qredits bijvoorbeeld een hele belangrijke rol in. We blijven doorwerken aan het uitbreiden en verbeteren van dit soort regelingen. De BMKB laat sinds afgelopen zomer bijvoorbeeld ook crowdfunders toe. Die kunnen ook gebruikmaken van de BMKB. Dat was eerst niet mogelijk. Ze waren eerst uitgesloten van staatsgarantie. Dat vind ik weer een prettige verbetering. In 2027 zal de BMKB verder worden versimpeld om zo beter aan te sluiten op moderne kredietverlening. Hopelijk helpt dat ook weer in het verlagen van regeldruk.

Tot slot op dit punt. U weet natuurlijk dat de win-winregeling, de win-winlening, op dit moment onderwerp van onderzoek is. Dat hebben we ook met elkaar afgesproken in het coalitieakkoord. We werken toe naar besluitvorming hierover in het voorjaar. Overigens liggen er dan ook nog verschillende beleidsopties voor, want naast de win-winregeling kijken we naar meer zaken die fiscaal stimuleren om te beleggen, ook privé. Meneer Schoonis verwees bijvoorbeeld naar iets wat in Zweden een goed voorbeeld lijkt te zijn. Dat zijn allemaal dingen die meegenomen worden. Dit zijn allemaal zaken waar we in de eerste helft van volgend jaar op terugkomen.

De **voorzitter**:
Bent u daarmee aan het einde van het onderdeel mkb?

Minister **Herbert**:
Nee, nog niet.

De **voorzitter**:
Ik verzoek u dat eerst af te ronden voor we overgaan tot interrupties.

Minister **Herbert**:
Er zijn meerdere vragen gesteld over familiebedrijven. Misschien is dat ook waarvoor meneer Vermeer naar voren kwam. Familiebedrijven hebben een ontzettend belangrijke rol in onze economie. Ze herbergen vaak een enorme traditie. Vele generaties hebben hun werk geleverd in zo'n bedrijf. Daarin zijn allerlei zaken wat bijzonder en anders dan in andere soorten bedrijven. De bedrijfsoverdracht is bijvoorbeeld een belangrijk en ingewikkeld vraagstuk. Het gaat dan om het vinden van een geschikte opvolger, over het goed regelen

van de overdracht en om te borgen dat zakelijke, financiële, fiscale en persoonlijke afwegingen goed samenkomen.

Hebben we hier voldoende aandacht voor en wordt dit voldoende ondersteund? In dit kader zijn meerdere vragen gesteld. Het is belangrijk om goed te zien wat er op dit vlak allemaal is. Er zijn bijvoorbeeld accountants, hogescholen en deskundigen waar de familie terechtkan voor ondersteuning. FBNed speelt daarin ook een belangrijke rol. Zij brengen juist kennis vanuit die familiebedrijven bij elkaar, delen die kennis en helpen ondernemers om tijdig het gesprek over opvolging te voeren. Daarnaast ondersteunt de overheid natuurlijk via de fiscaliteit. De bedrijfsopvolgingsregeling, de BOR, is daarbij een belangrijk instrument. In veel gevallen voorkomt deze regeling dat de belastingheffing een groot knelpunt vormt bij de overdracht van de onderneming. In het coalitieakkoord is afgesproken dat de fiscale regelingen voor de bedrijfsopvolging niet worden versoberd.

Ik vind het ontzettend belangrijk om goed zicht te houden op waar ondernemers in de praktijk tegen aanlopen. Sluit de bestaande ondersteuning daar goed genoeg bij aan? Ik zal daarom samen met FBNed en andere betrokken partijen bezien of er nog knelpunten zijn en of meer nodig is om ondernemers bewust te maken van het belang van de voorbereiding van een bedrijfsopvolging. Verder voert het CBS in mijn opdracht en in samenspraak met FBNed onderzoek uit naar bedrijfsopvolging. Ik zal de Kamer hierover in het voorjaar van 2027 informeren, zodat we kunnen beoordelen of het echt nodig is om aanvullende stappen te zetten. Op dit moment is dat, denk ik, niet wat nodig is.

Voorzitter. Ik ga in op het mkb-pakket. Daarna zal ik nog iets zeggen over de ondersteuning van het mkb in de regio's.

Over het mkb-pakket heeft u vorige week een brief ontvangen. Sindsdien heb ik hierover niet opnieuw nieuws, maar ik wil hier toch nog even het volgende markeren, want dat is wel degelijk van belang. Het kabinet vindt het belangrijk om maatregelen te nemen die de productiviteit verhogen. Dat doen we met allerlei beleid en maatregelen. Wij willen daarbij zeker aandacht hebben en houden voor het mkb, want het mkb heeft gewoon een grote rol in het vergroten van productiviteit. Om meer te doen voor mkb'ers en hen daarmee in staat te stellen om te investeren, te innoveren en te verduurzamen, is een aantal zaken aangekondigd. De mkb-winstvrijstelling wordt verhoogd. De Energie-investeringsaftrek, de afschrijvingsregeling voor milieu-investeringen en de Milieu-investeringsaftrek worden samengevoegd en geïntensiveerd. In het kader van de motie-Bontenbal zijn middelen gereserveerd. Het gaat daarbij om in totaal 152 miljoen voor een win-winlening, een investeringsaftrek of de EU-beleggingsregeling, waar ik het net ook al even over had. Die opties worden op dit moment uitgewerkt door het kabinet.

De financiële besluitvorming over het mkb-pakket zal plaatsvinden in de Taskforce Toekomstige Welvaart. O nee, die vindt plaats bij de Voorjaarsnota 2027, wordt inhoudelijk geleid door de Taskforce Toekomstige Welvaart en wordt besproken in de vierhoek. De exacte vormgeving van het pakket is nog niet bekend. Die hangt ook af van nog te maken keuzes en van de dekking van de voorstellen.

Voorzitter. Het laatste onderwerp in dit blokje is de versterking van de innovatie in het mkb. Dit is een onderwerp dat regelmatig aan bod is gekomen. Uw Kamer heeft ook in meerdere moties gevraagd om aandacht specifiek voor het mkb. We weten juist dat men er breed in het mkb moeite mee heeft het tempo van innovatie bij te benen, terwijl we ook het mkb zo hard nodig hebben voor het verdienvermogen van Nederland. Daarom wil ik daar meer steun aan geven. Bij de herijking van de innovatie- en regiostimuleringstaak van de KVK heb ik geconstateerd dat de huidige taken van de KVK een beperkte doelmatigheid hebben. Daar had u mij ook op gewezen. Ik wil die dus ook herijken naar doelmatige activiteiten. Daar helpt de Actieagenda mkb-dienstverlening bij. Daarin is helemaal uitgedacht, met allerlei partners

besproken, dat de regio de ingang vormt voor de dienstverlening aan het brede mkb en dat de Kamer van Koophandel de veel beperktere taak krijgt om dienstverlening in te zetten die is gericht op het toepassen van innovatie. Omdat het herijken van deze taken en de bijbehorende reorganisatie van de KvK tijd kost, zal het niet zo zijn dat er op korte termijn ineens budget vrijkomt. Ik kan dat dus ook niet besteden aan andere prioriteiten zoals winkelgebieden. Maar dit is iets wat ik ook belangrijk vind en daarom blijf ik mij, naast op het versterken van innovatie in het mkb via die actieagenda voor het mkb, ook inzetten voor het versterken van winkelgebieden. Dat gaat dan richting de Voorjaarsnota weer vragen om allerlei keuzes. Het is iets waarbij de hele tijd weer die balans gekozen moet worden.

Voorzitter, dat zijn de onderwerpen die ik zelf wilde aandragen.

De **voorzitter**:
Dan geef ik de heer Vermeer het woord voor een interruptie.

De heer **Vermeer** (BBB):
De minister gaf aan dat de scenario's voor die win-winleningen in het voorjaar naar de Kamer toe komen. Mijn vraag is of de gevolgen daarvan en de keuzes die worden gemaakt ook al worden meegenomen in de Voorjaarsnota. Of moeten wij daarvoor wachten tot het Belastingplan van 2028?

Minister **Herbert**:
Mijn concrete antwoord hierop is dat ik ervoor ga om dit mee te nemen in de Voorjaarsnota.

De heer **Schoonis** (D66):
Een vraag over de FinancieringsGids: zoekt de minister zelf ooit nog weleens iets op in een gids?

Minister **Herbert**:
Nee. Ook ik zou niet meer weten waar de telefoongids in huis zou zijn

De heer **Schoonis** (D66):
Dat was het punt waar ik een klein beetje naartoe wilde, natuurlijk. Zo'n gids is voor ondernemers natuurlijk niet werkbaar. Zou het niet een idee zijn om juist op digitaal gebied duidelijker te maken voor ondernemers waar zij wel en waar zij niet goed geholpen kunnen zijn voor financiering?

Minister **Herbert**:
De heer Schoonis betrapt mij nu op het feit dat ik nog nooit de FinancieringsGids heb bekeken. Mijn aanname was volledig dat dat een digitaal beschikbaar instrument was en is. Ik vermoed dat eigenlijk ook. Het lijkt mij dus dat die volledig voldoet aan wat de heer Schoonis vraagt, namelijk of je zoiets vindbaar kunt maken. Overigens is de adviserende taak hierin natuurlijk ook belangrijk, wat maakt dat partijen niet alleen zelf iets zouden hoeven zoeken maar daar ook advies in kunnen krijgen. Dat is iets waar ook bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel een belangrijke rol in speelt.

De heer **Schoonis** (D66):
Alleen, het uiteindelijke punt is dat er het Finankeur-keurmerk is, maar dat dat alleen is voor de mensen die dat willen; de goeien, om het zo maar te zeggen. Maar als je zoekt op "investering" of "financiering", dan wil je ook zien dat iemand geen Finankeur-keurmerk heeft. En de slechten zetten dat natuurlijk niet op hun site. Volgens mij moeten we ernaartoe dat dat ook duidelijk wordt, dus dat degenen die financiering geven aan het mkb zeggen dat ze wel of geen Finankeur-keurmerk hebben.

Minister **Herbert**:
Dat zou fantastisch zijn. Alleen is het meestal niet goed zakendoen met mensen die slechte bedoelingen hebben. Daarom zou ik ondernemers ook vooral iedere keer willen herinneren aan het feit dat het maar beter is om één keer extra navraag te doen en het zelf na te zoeken in de FinancieringsGids, of met hulp van Finankeur, om bij de goede, wel betrouwbare en degelijke partijen terecht te komen. Er zijn meerdere plekken waar je daarbij hulp kunt krijgen. De Kamer van Koophandel is er daar een van.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter, ik stond te wachten.

De **voorzitter**:
U was de volgende.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
In dit debat en ook in deze commissie hoor ik steeds "de belangen van het mkb", en dat is zeer terecht. Maar er leeft al lang, vanaf 2011, de vurige wens in deze Kamer om het tweede jaar van loondoorbetaling bij ziekte collectief te organiseren. Ik heb daarom een vraag aan deze minister. Dit is een van de belangrijkste dingen, met name voor het kleinbedrijf. Als iemand ziek wordt, moet je iemand extra in dienst nemen, met dubbele kosten. Het gaat u niet lukken om loondoorbetaling bij ziekte in het tweede jaar te schrappen …

De **voorzitter**:
Komt u tot uw vraag?

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
… als u in gesprek gaat met sociale partners. Terecht zullen vakbonden dan zeggen: dan moet er een oplossing komen voor dat tweede jaar. Wat gaat deze minister voorstellen om het tweede jaar collectief te regelen?

Minister **Herbert**:
Dit is inderdaad het thema dat het allerhoogst op de lijst staat, allereerst voor kleine ondernemers. Het is inderdaad ook een ontzettend belangrijk onderwerp aan de poldertafel. Mijn collega, minister Aartsen, heeft hier ook een brief over gestuurd met meerdere opties die in ieder geval vanuit het kabinet gezien worden als mogelijke denkroutes. Daar zit geen denkroute in die niet eindigt in een oplossing. Dit is allemaal bedoeld om hier een oplossing voor te vinden. Dat zal toch echt iets zijn waarover we het wel met meerdere stakeholders eens moeten worden. Maar de inzet om eruit te willen komen, ook met spoed, is er. Daar mag de heer Dijk ook mij aan houden.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dat klopt, maar daarom stelde ik deze vraag. De scenario's die zijn uitgewerkt, zijn allemaal scenario's waarin het tweede jaar loondoorbetaling bij ziekte geschrapt is en er geen regeling is voor werknemers. Dát is niet het voorstel dat hier is aangenomen. Dus ik vraag de minister nogmaals: hoe denkt zij met sociale partners een oplossing te kunnen vinden voor de kleine bedrijven die al jaren in de rats zitten vanwege loondoorbetaling bij ziekte, als dit kabinet halsstarrig vasthoudt aan de eigen wens om het gewoon te schrappen in plaats van er een collectieve regeling voor te organiseren? U gaat het niet halen aan de tafels bij de sociale partners en u gaat het niet halen in deze Kamer, want een meerderheid heeft gezegd: er moet een collectieve regeling voor komen.

Minister **Herbert**:
Meneer Dijk wijst inderdaad een lastig thema aan. Het gaat om grote belangen voor de partijen die erdoor geraakt worden, voor de mensen die ziek zijn. Het gaat ook om grote financiële belangen. Daarom is het denk ik altijd goed om dit te bezien in een breder pakket

van zaken die besproken moeten worden. Daar moeten ook oplossingen in te vinden zijn. Ik kan niet vooruitlopen op wat die precies gaan zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend, kort en bondig.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Ik word erg ongeduldig, kan ik u zeggen. Dat word ik bij Sociale Zaken en dat word ik hier ook. Dit is namelijk al sinds 2011 het antwoord, dat het allemaal moeilijk, ingewikkeld en lastig is. Een heel brede meerderheid in deze Kamer heeft al jaren de wens om het tweede jaar loondoorbetaling bij ziekte voor kleine ondernemers te schrappen en om daar een collectieve regeling voor te organiseren. Dat is niet ingewikkeld. Ik kan u zo voorrekenen op een bierviltje wat dat betekent voor de premie voor grote werkgevers, zodat kleine werkgevers dat jaar kunnen schrappen. Dan hebben werknemers zekerheid. U zit aan tafel bij de sociale partners. De vakbonden gaan nooit accepteren, nooit accepteren, dat er geen collectieve regeling komt. Waarom laat u mkb'ers in de steek door als kabinet halsstarrig liberaal vast te houden aan de afbraak van werknemersrechten? Waarom kiest u niet voor kleine ondernemers, die hard werken en die loondoorbetaling bij ziekte niet twee jaar kunnen volhouden en hun werknemers ook niet op straat willen zetten?

De **voorzitter**:
Meneer Dijk, houd het een beetje kort. De minister.

Minister **Herbert**:
De passie die de heer Dijk hierin legt, kan ik heel makkelijk meevoelen. En toch denk ik dat het goed is om dit echt te blijven bezien binnen een groter vraagstuk. Allereerst gaat het daarbij natuurlijk om de vraag hoe we

voorkomen dat er zo veel mensen zo lang ziek zijn. Dat zal niet voor alle soorten werk en ziekten kunnen passen, maar voor een aantal wel. Daarom moeten we dit soort zaken ook altijd zo bekijken: eerst het terugdringen van een probleem en daarna de impact voor de partijen die dingen niet kunnen dragen, blijven oplossen. Dat zie ik in een groter kader. Dat ligt op de poldertafel.

Mevrouw **Bühler** (CDA):
Ik zou graag even terug willen komen op arbeidsproductiviteit en het mkb. We hebben de Staat van het mkb ontvangen. Daarin staat dat het peloton nog in beweging moet komen als het gaat om arbeidsproductiviteit van het mkb. In de Productiviteitsagenda van de minister mis ik nog wel wat aandacht voor het brede mkb. Op welke wijze wilt u dat in beweging brengen? Kunt u daar een brief over schrijven?

Minister **Herbert**:
Even kijken. Het brede peloton en het mkb in beweging krijgen voor productiviteitsverbetering: daar gaat het over. Daar is de Productiviteitsraad natuurlijk ook mee bezig. Er is een Productiviteitsagenda uitgekomen. Daar zitten allerlei soorten ingrepen in, op zes pijlers. Het echt laten aanhaken van het mkb, juist het wat kleinere mkb, vraagt om meer dan alleen het aanbieden van mogelijkheden. Wat ik geleerd heb van de bedrijfsbezoeken die ik afleg en de verhalen die ik hoor, is hoezeer juist kleinere mkb'ers het nodig hebben om goede voorbeelden van peers te horen, van bedrijven waar zij zich in herkennen. Daarom is die mkb-actieagenda een aanpak waar ik veel van verwacht. Ik heb de eerste ervaringen uit Limburg, waar mevrouw Bühler zelf waarschijnlijk ook ervaring mee heeft, gehoord. Die zijn veelbelovend. Dat is waarom we de mkb-actieagenda verder over het land willen uitrollen. Dat is een van de dingen waar ik vooral op hoop.

Mevrouw **Bühler** (CDA):
Ik ben blij dat de minister refereert aan de actieagenda die is uitgerold in Zuid-Limburg. Ik ben benieuwd of u de best practices daaruit ook meeneemt.

Minister **Herbert**:
Ja.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik ga even door op het punt van de heer Dijk over loondoorbetaling bij ziekte. We zijn daar al jaren over aan het bakkeleien. Ik vind de antwoorden van de minister afhoudend. Waar staat zij? Wat is haar inzet? Is haar inzet dat de uitkomst van het sociaal akkoord is dat we loondoorbetaling bij ziekte gaan inkorten van twee jaar naar één jaar, in ieder geval voor het mkb tot bijvoorbeeld 25 werknemers? Ik begreep dat dat op tafel heeft gelegen bij de gesprekken bij De Zwaluwenberg en in het Catshuis pas, toen er een of andere crisis was. Deze variant kost 500 miljoen. Is de inzet van de minister om minimaal deze variant uitkomst te laten zijn van de onderhandelingen in het kader van het sociaal akkoord?

Minister **Herbert**:
Mijn inzet is om oplossingen te vinden zonder dat ik daarbij zelf vooruitloop op wat dat precies moet zijn. Mijn inzet is ook niet om dat hier te benoemen. Ik denk dat het nodig is om in dit soort onderhandelingen ruimte te bieden om op onverwachte manieren te komen tot oplossingen. Dat is dus de inzet. Het moet wel degelijk leiden tot een oplossing voor het probleem dat u en anderen in de Kamer aanwijzen, namelijk dat kleine ondernemers voelen dat zij gesteund worden.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dit is zo afhoudend. Hier kan ik niks mee. Deze minister is er voor het algemeen belang. Binnen dat algemeen belang let zij er in het bijzonder op dat ondernemers in Nederland de ruimte krijgen om te ondernemen. We zien dat ondernemers in Nederland met die loondoorbetaling bij ziekte van twee jaar onevenredig risico's op zich krijgen afgewenteld. En dan komt er een of ander half mkb-pakketje met wat fiscaal grut, terwijl dit is waar heel veel mkb-ondernemers tegenaan lopen. Dit is waardoor ze op achterstand komen te staan. Ik begrijp dus niet waarom de minister het zo afhoudend houdt. Ze kan toch zeggen dat het haar ambitie is om dit, linksom of rechtsom, uitkomst te laten zijn van het sociaal akkoord?

Minister **Herbert**:
Mijn inzet is om een oplossing te vinden voor dit echt bestaande probleem. Ik dacht dat ik dat ook gezegd had. Dat probleem onderken ik namelijk ook. Ik loop niet vooruit op wát de oplossing moet zijn. Het kabinet heeft niet voor niks meerdere opties daarvoor benoemd. Misschien zijn er nog andere opties te verzinnen, maar dat is toch echt wat uit het gesprek met de polder moet komen. Daar wil ik ook recht aan doen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
U begrijpt dat we dit nadrukkelijk gaan volgen, zeg ik via de voorzitter.

Ik heb nog één andere vraag, die ik maar gelijk als derde interruptie stel. Die gaat over de warme woorden die deze minister sprak over het familiebedrijf. Ik kon daar nog niet helemaal uit destilleren wat haar inzet is om het opvolgingsklimaat in Nederland te verbeteren. De BOR blijft gelukkig bestaan. We hebben de doorschuifregeling van een wisse ondergang kunnen behoeden. Tegelijkertijd zien we ook dat de overname door familieleden ingewikkelder wordt en dat je een bedrijf goed wil kunnen overdragen aan een talentvolle medewerker. Wat is de ambitie van de minister in dezen?

Minister **Herbert**:
Terecht benoemt meneer Grinwis waar ik ook opgelucht over ben, namelijk dat een aantal zaken niet verspeeld zijn. Dank aan iedereen die daarbij geholpen heeft. Ik herken dat de overdracht een ontzettend precair onderwerp is in familiebedrijven. Dat is ook een groter wordend vraagstuk. Er zijn veel familiebedrijven waar het niet voor de hand ligt hoe de opvolging plaats moet vinden. Ik denk dat er nu een heleboel dingen beschikbaar zijn die dit goed ondersteunen. Daar ging mijn bijdrage net ook over. Tegelijkertijd loopt op dit moment het onderzoek van het CBS, samen met FBNed, naar of er hierbij nog zaken zijn die verder aandacht vragen. Ik denk nu van niet, maar als dat uit dat onderzoek komt — daarover rapporteer ik in de eerste helft van volgend jaar, of zelfs in het voorjaar van 2027, aan u — dan ben ik erop gebrand om daar oplossingen voor te verzinnen.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw beantwoording op het onderdeel regio.

Minister **Herbert**:
Dat ga ik doen, voorzitter.

De **voorzitter**:
Voor het spoorboekje: het is mijn ambitie om de tweede termijn van de zijde van de Kamer af te ronden voor de lunchschorsing.

Minister **Herbert**:
Kijk, dat maakt het interessant om te rennen!

Naar grensregio's is door meerdere Kamerleden gevraagd, omdat daar zorgen over zijn. Ik heb m'n best gedaan om daar in de schriftelijke beantwoording veel helderheid over te geven. Het is ook in meerdere commissiedebatten teruggekomen. Om dat nog een keer te benoemen, zeg ik het volgende. Voor grensregio's doen we eigenlijk drie dingen.

Een. Bij mijn collega van BZK is de grenseffectentoets belegd. Die brengt de gevolgen van nieuw beleid voor grensregio's met België en Duitsland in kaart.

Twee: het grenseffectenbeleid. Dat is iets waar we onder andere in het toerismedebat van vorige week weer uitgebreid bij stil hebben gestaan. Ook hiernaar loopt op dit moment vanuit mijn collega van Financiën nader onderzoek. Er wordt gekeken of we nog beter kunnen kijken naar de integrale effecten van zaken die we doen die in de grensregio's andere effecten hebben dan in andere delen van Nederland.

In derde instantie is het natuurlijk ook zo dat we op allerlei andere manieren interessant kabinetsbeleid voeren om de regio's te stimuleren. Dat doen we bijvoorbeeld als het gaat om de mbo-bekostiging om goed en toegankelijk onderwijs in heel Nederland te behouden. Juist in krimpregio's als Zeeland en Limburg wordt er extra structureel geld gegeven aan mbo-instellingen. Ten tweede is het mooi en goed dat er extra geld is, 300 miljoen, voor regionale bereikbaarheid. Ten derde is het interessant om te benoemen dat er vanuit Defensie heel gericht en bewust gezocht wordt naar kansen om grootschalige productie en hoogwaardige maakindustrie te plaatsen in regio's die die werkgelegenheid juist extra nodig hebben. Ik noem bijvoorbeeld Drenthe en Zeeland. Een mooi voorbeeld is hoe er nu in Born drones worden geproduceerd bij VDL. Dit noemde ik allemaal om nog eens concreet in te vullen hoe er aandacht wordt besteed aan de grensregio's.

Het blok regeldruk hebben we dan eigenlijk al gehad. Die zou ik nu over willen slaan.

De **voorzitter**:
Ja, dan gaan we naar innovatie.

Minister **Herbert**:
Dan gaan we inderdaad naar innovatie. Daarin zou ik een paar zaken willen raken. Ik heb iets over de nationale investeringsinstelling. Er is in het laatste debat ook nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het onderwerp valorisatie voor start-ups en scale-ups. Dan heb ik nog de evaluatie van de Beethovenaanpak en de Europese cofinanciering.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Minister **Herbert**:
Allereerst over die nationale investeringsinstelling, of eigenlijk over de vraag hoe we meer investeringsvermogen lostrekken. Er is een aantal vragen door u aan mij meegegeven. Zou het niet goed zijn om daarin toch wat meer achter de pensioenfondsen aan te jagen? Zou een wat breder maatregelenpakket vanuit die NII onderzocht kunnen worden?

Eerst die pensioenfondsen. Ik ben heel blij dat de Pensioenfederatie de steun heeft gegeven aan de NII. Zij investeren trouwens ook steeds meer in innovatieve ondernemingen en projecten. Dat doen ze rechtstreeks in allerlei start-ups en scale-ups, maar ook indirect, via durfkapitaalfondsen. Bijvoorbeeld het ABP heeft onlangs een commitment gemaakt van 1 miljard aan durfkapitaal. Het doet ertoe, zou ik zeggen.

Daarnaast hebben we natuurlijk al met de inleg vanuit het kabinet in de NII de intentieverklaring dat het wordt opgewaardeerd naar 30 miljard aan te investeren vermogen omdat er private partijen aansluiten. Daarvan hebben we als kabinet ook gezegd: als die marktvraag nou groter blijkt dan het kernkapitaal dat nu beschikbaar is in de nationale investeringsinstelling — ik moet eigenlijk zeggen "beschikbaar komt", want in letterlijke zin is de NII er nu nog niet — dan gaan we echt kijken hoe we extra kapitaal kunnen aanvullen. Daar zijn meerdere opties voor. Dan is het weer een optie om dat te doen via een rechtstreekse kapitaalstorting door het Rijk. Het is ook een optie om vreemd vermogen aan te trekken. Daar heeft u mij op bevraagd. Dat kun je onder allerlei verschillende voorwaarden doen. Het geven van een staatsgarantie is daarbij een mogelijkheid, alleen gaat het mij nu te snel om al vooruit te lopen op wat wel of niet verstandig is om daarin te doen. Het raakt namelijk ook aan heel veel andere zaken, bijvoorbeeld het feit dat, als er garanties verstrekt worden, dit impact heeft op de governance van de instelling, op het toezichtsregime, op de risicohouding en op de classificatie van de NII, wat ook weer impact kan hebben op de vraag of het wel of niet in het EMU-saldo loopt. Dat zijn allemaal zaken die gedegen moeten worden onderzocht en dat moet vooral worden gedaan samen met de financiële sector. Dat doen we dus nu ook en dat verwerken we verder in alle zaken die gaan over het oprichten van die NII. Dat over de NII en over investeringsvermogen in het algemeen.

Dan over valorisatie ... Zal ik even wachten?

De **voorzitter**:
We gaan dit echt even afronden, zeg ik tegen mevrouw Oualhadj. Ik kijk op de klok: we hebben om 14.45 uur een volgende begrotingsbehandeling.

Minister **Herbert**:
Over valorisatie en de academische spin-offs ben ik met veel interesse bevraagd. Nou is het zo dat we natuurlijk allemaal herkennen dat het van groot belang is om al die unieke wetenschappelijke kennis die we in Nederland hebben sneller naar de markt te brengen. Daarvoor is die vroege valorisatieketen van groot belang. OCW zorgt ervoor dat de kennisbasis versterkt wordt. Dat gebeurt nu al bij kennisinstellingen. Ik heb me er onlangs nog weer eens in verdiept. Bijvoorbeeld de TU Delft heeft scouts op bepaalde faculteiten, door wie gespot wordt waar de meeste potentie zit voor kennis die we naar de markt willen brengen. Zij onderwijzen bijvoorbeeld ook in kennis over IP en licenties. Dat zijn allemaal

zaken die ertoe doen en die ik zou noemen als push. Wat ik vanuit EZK meer wil doen, is de trekkracht van die unieke kennis beter inzetten. Daar is die valorisatie-impuls voor. Die gaan we inzetten door ondernemers centraal te stellen. Dus we geven het geld niet aan de spin-off, maar we zorgen ervoor dat er meer spin-offs komen.

Het ontwerp voor die regeling wordt opgezet samen met Techleap en anderen die daar belang bij zouden kunnen hebben, zodat we zeker weten dat dit ergens op gaat slaan en dat het gaat helpen. Daar hoort ook bij dat op de plekken waar we dat geld vervolgens laten landen, ook een aantal beloftes worden gedaan, namelijk dat er ondernemersvriendelijke voorwaarden worden gehanteerd. Die vertalen zich daarin dat de deal terms 2.0 consequent worden toegepast, transparant zijn en opgevolgd worden en dat we ze kunnen monitoren. We starten een pilot voor express terms. Dat zijn de eenvoudige en gestandaardiseerde afspraken met een laag aandelenpercentage voor kennisinstellingen, die de vervolginvesteringen niet laten verwateren. Deze impuls moet gaan leiden tot een verdubbeling van het aantal academische spin-offs die minimaal een miljoen aantrekken als privaat kapitaal. Ik denk dan aan zaken als hulp bij het vinden van vervolgfinanciering, hulp bij het vinden van het juiste team, hulp bij het vinden van de juiste vestigingslocatie en hulp bij het maken van businessplannen. Ik noem ook coaching beschikbaar stellen door ervaren ondernemers. Dat zijn allemaal zaken die wat mij betreft gaan over trekkracht, zodat we ervoor zorgen dat die spin-offs kunnen aansluiten bij een goede markt. Dat over valorisatie.

Over de Beethovenaanpak hebben we afgesproken dat we die evalueren. Dat doen we. Voordat die evaluatie in het najaar van 2027 met uw Kamer wordt gedeeld, weten we inmiddels natuurlijk al wel wat echte leerpunten zijn, namelijk dat het erom gaat de gebiedsgerichte multidisciplinaire samenwerking tot stand te brengen. Dat kan niet zonder dat je zeker weet dat Rijk, regionale overheden en private partijen daar samen hun verantwoordelijkheid in nemen. Die aanpak, die bij Beethoven zo goed werkt, is deels al gekopieerd, bijvoorbeeld in Katwijk, toen we het hadden over het landen van Eli Lilly, wat sterk samenhangt met Bio Science Park Leiden, of met de ASM-campus, zoals we in Almere onder de loep hebben. Maar nogmaals, de evaluatie komt in het najaar van 2027.

Voorzitter. Ik maak mijn blokje snel af door als laatste nog iets te zeggen over Europese cofinanciering. Daar hebben een aantal van u namelijk ook een vraag over gesteld. Samen met mijn collega van OCW heb ik in ieder geval kunnen borgen dat er vanuit onze beide ministeries in totaal 66 miljoen extra beschikbaar komt voor het programma Horizon Europe. Dat is zo interessant, omdat daar eigenlijk vooral de kans zit om met Nederlandse inleg Europees geld aan te trekken. Dat is dus de vorm van die cofinanciering. Dat gaat ook al in de loop van 2027 verder vorm krijgen, maar het loopt vele jaren door.

Een tweede domein in die cofinanciering raakt eigenlijk aan de IPCEI's. Die zijn net iets anders dan het Horizon-programma, omdat die niet met Europees geld worden gecofinancierd, maar vragen om een aantal partnerlanden die specifiek instappen op een bepaald thema. Dat gaat dan altijd om incidentele middelen die vrijgemaakt moeten worden op de begrotingen van de ministeries die daarin geïnteresseerd zijn. Dat gaat de komende jaren ook weer gebeuren. Mijn collega Aerts gaat bijvoorbeeld druk aan de gang met de IPCEI AI. Daar is in totaal 120 miljoen voor vrijgegeven op de begroting van EZK. De minister van KGG zal met 200 miljoen meedoen aan de IPCEI Kernenergie. Nederland doet ook al mee met bijvoorbeeld de IPCEI Microelectronics, de IPCEI Waterstof, de IPCEI Health, noem het maar op. Er zijn ook veel dingen onzeker over toekomstige IPCEI's, bijvoorbeeld of ze überhaupt van de grond komen en hoeveel geld er dan uiteindelijk voor beschikbaar moet komen. Dat laatste moet dan iedere keer vanuit de departementale begroting gebeuren.

Voorzitter, dit waren mijn punten in dit blokje.

De **voorzitter**:
Mevrouw Oualhadj was als eerste bij de interruptiemicrofoon. Gaat uw gang.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Mijn vraag gaat over het eerste stukje van het blokje: de pensioenfondsen. Ik was toch nog wel even benieuwd. Ik waardeer de ambitie en de als-dan. Ik ga die niet herhalen, maar ik wil toch even mijn vraag stellen. Kunnen we — dan bedoel ik eigenlijk vooral deze minister — rekening houdend met wat ook in het schriftelijke antwoord stond, de pensioenfondsen niet vragen wat wij ze kunnen bieden om ze aan tafel te krijgen voor die handtekening? Het is namelijk wel degelijk een intentieverklaring waar iedereen onder staat, maar waar zij toch nog schitteren door hun afwezigheid. Wat kunnen we ze nog extra bieden, zodat we ook hun commitment kunnen krijgen?

Minister **Herbert**:
Dit is precies de aard van de gesprekken die met de Pensioenfederatie plaatsvinden, en overigens ook met andere financiële instellingen, om iedere keer weer te blijven kijken en te vragen: wat hebben jullie nodig om in te kunnen stappen, en hoe kunnen we het zo vormgeven dat we daarmee niet uiteindelijk het totale kostenniveau voor Nederland onnodig hoog maken door de kosten alleen maar op een andere plek te laten landen? Dat geldt dan bijvoorbeeld ook bij die zaken waar garanties gevraagd worden. Maar mevrouw Oualhadj stelt de vraag of dit gesprek gevoerd wordt en of we daar misschien nog dichter naar elkaar toe kunnen bewegen, en dat is precies waar een poging toe gedaan wordt. Ook ik denk namelijk dat het mooi zou zijn als er een handtekening zou kunnen komen.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Dan stel ik de vraag toch nog iets concreter. Wat kunnen wij ze bieden om ze aan tafel te krijgen? Daar moet toch al over nagedacht zijn, ook binnen uw departement? Wat heeft er nu nog niet op tafel gelegen en kunnen we ze wel bieden, waardoor ze toch hun handtekening kunnen zetten?

Minister **Herbert**:
In deze concretie kan ik dit niet beantwoorden. Het is vooral zo dat de Pensioenfederatie het zelf spannend vond om de ambities te beloven die andere partijen uitspraken, bijvoorbeeld toezeggingen of gedachtes over bepaalde budgetten. De Pensioenfederatie voelt namelijk ook een verantwoordelijkheid richting haar leden, en die werkt net wat anders dan die van andere financierende partijen. Het is dus niet alleen zo dat wij … Kijk, als wij alles garant zouden stellen, ben je snel klaar, maar dat is natuurlijk in reële zin niet waar de oplossing zit. Ik kan dus niet concreet zeggen wat er gevraagd is en waar wij tot nu toe nee op hebben gezegd, maar ik kan wel zeggen dat de gesprekken nog verder zullen plaatsvinden.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Het was een beetje een allegaartje aan onderwerpen, dus mijn interrupties zullen ook een allegaartje worden. Ik wil graag beginnen bij Beethoven. Mijn allereerste motie hier was: Beethoven gebruiken als blauwdruk voor het uitrollen van verdere clusters. Dat is nu drie jaar geleden. Ik ben dus blij om te horen dat er nu een aantal clusters hoog op de planning staan. Ik heb een hele concrete vraag. Het techecosysteem in Amsterdam, waar toch wel de grotere unicorns die wij hebben in Nederland zich afspelen, worden nooit genoemd. Wordt Amsterdam hierin meegenomen?

Minister **Herbert**:
Het is zo dat er allerlei plekken onder de loep liggen voor precieze strategische markten. Eigenlijk is het dus niet zo dat ik insteek op de losse ecosystemen, maar op de strategische markten, en daarin iedere keer de doorvertaling tot het eind maak over waar investeringen nodig zijn en hoe we die los gaan krijgen. Ik kan uit mijn hoofd nu niet zeggen of Amsterdam daarbij staat.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Ik wil de minister, via de voorzitter, dan wel meegeven dat het ingewikkelde daaraan is dat Amsterdam an sich niet een specifieke sector is, maar wel een cluster aan grote techbedrijven, waar het talent afhankelijk is van de andere bedrijven die daar blijven. Dat is natuurlijk net een andere kijk op hoe je een ecosysteem in stand houdt, want het is geen specifiek cluster. Is de minister het dan wel met mij eens dat het zeer zonde zou zijn als deze bedrijven buiten de boot vallen omdat die niet in een van die clusters zouden vallen? Het gaat om het risico dat de overheid gaat bepalen welke clusters wel en niet worden meegenomen.

Minister **Herbert**:
Ja, dat zou inderdaad zonde zijn. Daarover denk ik dan ook weer dat het fijn is dat we gelukkig niet alleen op deze manier bezig zijn met regionale ecosystemen. Dat doen we ook via een andere aanpak en in samenwerking met de provincies. Met de gedeputeerden die over economische zaken gaan, zoek ik ook naar aanvliegroutes om ecosystemen en regionale clusters te versterken. Er is dus niet één weg naar Rome.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Dan ga ik door op een ander punt hieruit. Ik wil toch even doorgaan op de valorisatieaanpak. Ik zou hier nooit stellen, zeg ik via de voorzitter, dat het aan de inzet van de minister ligt, maar de beantwoording die we hebben gekregen, is natuurlijk zeer abstract. Ik lees het een beetje alsof dit een gevecht is tussen OCW en EZ over waar de valorisatiegelden heen gaan. Ik wil eigenlijk heel concreet weten: belooft de minister bij dezen dat de gelden voor de valorisatieaanpak niet naar OCW worden overgemaakt, en geenszins naar de universiteiten worden overgemaakt? Waarom komt de minister niet tot een concreet percentage deal terms? We lullen er met z'n allen al ongeveer een paar jaar ...

De **voorzitter**:
Nou!

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
We praten er met z'n allen al een paar jaar omheen, maar ik had van deze minister van EZ, die graag impact maakt, wel gehoopt dat zij zou zeggen: nou, 4% in Nederland, en dat is het. Waarom hebben we dat niet?

Minister **Herbert**:
Op deze waaromvraag kan ik geen antwoord geven. We hebben wel iedere keer een verbetering in hoe die deal terms zijn. Dat is die 2.0 en dat is waar dat overleg tussen die kennisinstellingen over plaatsvindt. Het is niet zo dat ik daarin dicteer wat zij moeten doen. We dagen elkaar wel uit om uiteindelijk samen meer impact te maken. Kan ik beloven dat dat geld niet overgemaakt wordt aan OCW? Ik zal eerlijk zeggen dat ik niet durf te zeggen wie aan wie geld overmaakt om dingen tot stand te brengen. Het gaat erom — wat dat betreft hebben mevrouw Martens-America en ik precies hetzelfde voor ogen — dat het geld ten goede komt aan activiteiten die zorgen voor meer spin-offs. Dat zal ik beloven en ik zal daarop toezien. Het gaat om het doen van een funding van kennisinstellingen. Het gaat om valorisatie. Ik heb eigenlijk gedacht heel concreet te zijn door juist te benoemen aan wat voor soort activiteiten ik dan denk. Ik denk dan aan zaken die bijvoorbeeld met YES!Delft gebeuren. Er wordt heel goed gekeken waar de grootste potentie zit. Daar worden extra activiteiten tot stand gebracht.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ik kom toch nog even terug op de nationale investeringsinstelling. Het is een discussie die

we wel vaker hebben gehad. Ik vind dat er te weinig middelen beschikbaar worden gesteld wat betreft niet-marktconforme activiteiten. Marktfalen los je namelijk niet marktconform op. Ook op het punt van de garantstellingen heeft het allang op tafel gelegen. Er was ook al vergaande overeenstemming, alleen was het, zoals het mij is verteld, de minister van Financiën die dat persoonlijk geblokkeerd heeft. Klopt dat? Dat is wat ik hoor.

Minister **Herbert**:
Ik krijg geen nabeschouwingen over wie wanneer wat gezegd heeft. Ik weet alleen dat er in overleg met de financiële sector nog steeds heel constructief gewerkt wordt aan het engineeren van alle voorwaarden die kloppend gemaakt moeten worden om voor elkaar te krijgen dat we doen wat we willen, namelijk met een hefboom van publiek geld zo veel mogelijk privaat geld loskrijgen. Ik hoop dat meneer Van der Lee alleen maar kan onderschrijven dat we daarin verstandige keuzes proberen te maken.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ik juich verstandige keuzes toe als ze worden gemaakt. Het probleem hier is alleen dat ze niet worden gemaakt en dat de Pensioenfederatie is weggelopen van tafel, omdat die garantstellingen niet kwamen. Dat zijn de feiten. Wat ik me dan afvraag, is wat nou de inzet van de minister is. Er wordt opnieuw onderhandeld met als uitgangspunt het bestaande financieel kader of een toekomstig financieel kader onder deze hele coalitie. Grijpt deze minister die kans aan op het punt van een nationale investeringsinstelling, van garantstelling en van meer risicodragend kapitaal om ook een concrete inzet te plegen?

Minister **Herbert**:
Waar ik mij allereerst niet de meeste zorgen over maak, is dat er nog niet genoeg geld beschikbaar is. Ik denk namelijk dat er al een ontzettend goed resultaat bereikt is met de intentieverklaring van de partijen die nu ingestapt zijn. Daarvan zeggen wij: daar is nu 30 miljard mee in zicht. Op dit moment is het dus niet zo dat ik bloedspoed voel om ineens allemaal grootse nieuwe stappen te zetten. Betekent dat dat ik niks meer doe? Nee, dat betekent het niet. Daarom voel ik me ook helemaal rustig bij het feit dat er nu gedegen gekeken wordt naar hoe je hier nou verstandige dingen in doet. We weten dat het geven van staatsgaranties allerlei vervolgimpact heeft die je goed moet willen overzien, voordat je denkt: o, dit is wel een leuk idee. Dat raakt aan zaken die gewoon voor ons allemaal heel belangrijk zijn, niet alleen op mijn portefeuille. Daarom geef ik steun aan iedereen die hier kennis kan inbrengen — dat is dus ook vanuit Financiën — om daar de goede afwegingen in te maken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ja, afrondend. Kijk, de hefboom die genoemd wordt, is ongeloofwaardig. Dat is een factor tien. Je moet echt goede investeringen hebben die snel renderen, wil je zo'n hefboom kunnen creëren. Ik geloof daar niet in. Al die mooie woorden overtuigen mij dus niet. We weten al heel lang dat als je dit tot een succes wil maken — andere lidstaten laten dat zien — je meer risicodragend kapitaal nodig hebt en een overheid, zoals in Finland, die wel bereid is om garantstellingen te doen. Ik hoop dat de minister deze inzet voor zichzelf gaat meenemen in de bespreking over het nieuwe financieel kader. Mijn concrete vraag is als volgt. Komend jaar is er al geld tekort, hoor ik van de twee instellingen die samen moeten gaan. Wat wordt daaraan gedaan?

Minister **Herbert**:
Om op dat laatste in te gaan: het is op dit moment zo dat er ook voor 2026 nog geld is dat niet aangeraakt is door Invest-NL. Voor komend jaar en het jaar daarna staat er ook weer geld klaar om daarnaartoe te brengen. Op dit moment herken ik dus niet dat er geen geld

zou zijn om mee te werken. U vroeg of er meer geld nodig zou zijn. Als dat zo is, dan is er ook iedere keer gezegd dat we dan gaan kijken hoe we alvast iets kunnen doen, vooruitlopend op die extra inleg voor de NII. Tot nu toe heb ik niet gevoeld dat dat nu nodig is.

De heer **Schenk** (FVD):
U constateerde terecht dat de eerste termijn van het debat over de begroting van Economische Zaken zo'n zes weken geleden was. Er is nogal wat gebeurd in de tussentijd. Ik zou aan de minister willen vragen: is zij van mening dat het investeringsklimaat, de prikkel om te ondernemen in Nederland, in de tussentijd is verbeterd of verslechterd?

Minister **Herbert**:
Ik heb niet de illusie dat er in zes weken tijd fundamentele veranderingen zijn geweest in het investeringsklimaat. Het investeringsklimaat bestaat uit vele indicatoren en het sentiment daaromheen; dat sentiment verandert niet zomaar. Als meneer Schenk aan mij vraagt of ik denk dat de onrust die wij in de afgelopen weken hebben gecreëerd in Den Haag heeft bijgedragen aan een positief beeld van het investeringsklimaat, dan denk ik dat het antwoord daarop "nee" is.

De heer **Schenk** (FVD):
Op dat laatste punt ben ik het vanzelfsprekend eens met de minister. De uitwerking van het inmiddels helemaal vertimmerde Belastingplan, dat nogal wat heeft losgemaakt in de Kamer en het kabinet, moet natuurlijk nog komen. Echter, het signaal dat ervan uitgaat is, volgens mij, niet heel goed voor ondernemers. Deze minister is toch een beetje de hoeder van het investeringsklimaat in Nederland vanuit haar portefeuille. Ik ben heel benieuwd hoe zij dat allemaal gevolgd heeft en of zij van mening is dat wij ondernemers heel veel vertrouwen geven om in Nederland te blijven investeren met hoe het de afgelopen weken gegaan is..

Minister **Herbert**:
Iedereen die mij uitspraken heeft zien en horen doen, hoort mij de hele tijd herhalen: voor ondernemers is stabiliteit belangrijk en dat vraagt om een kabinet dat blijft werken, zodat het land bestuurd kan worden. Dat is wat het aller-, aller-, allerbelangrijkst is.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Schenk** (FVD):
Ook daar ben ik het mee eens, maar ik zie het tegenovergestelde. Als een soort compensatie voor hetgeen nu is aangenomen, komt ergens bij de Voorjaarsnota een kleine verruiming van de mkb-winstvrijstelling. Dat is uiteindelijk symptoombestrijding van een fundamenteel verkeerd beleid. Ik denk toch dat ook deze minister zal moeten erkennen dat om het investeringsklimaat en de positie van ondernemers in Nederland fundamenteel te verbeteren, ook fundamentele veranderingen in het beleid nodig zijn, en dat we nu vooral achter de feiten aan lopen en dat dat vooral heel slecht is voor de economie van Nederland.

Minister **Herbert**:
Ik blijf erg geloven in het feit dat in het coalitieakkoord, en dus ook in alle zaken waaraan gewerkt wordt door het kabinet, de knoppen zitten die we nodig hebben om het investeringsklimaat te verbeteren. Dat gaat over het oplossen van netcongestie en stikstofproblematiek, en het verminderen van regeldruk. Daar zijn we mee bezig en ik ga daar ook graag mee door.

De **voorzitter**:
Meneer Flach en daarna rondt de minister haar beantwoording af.

De heer **Flach** (SGP):
Een van onze strategische sectoren is de maritieme sector. Dat is ook een sector waar enorm veel verdienpotentieel zit in innovatie. Denk bijvoorbeeld aan emissieloos varen. Als we daarin voorop kunnen lopen, kan dat gigantisch veel opleveren voor Nederland. De collega's van IenW hebben naar aanleiding van een motie die mede door de SGP is ingediend, 5 miljoen per jaar uitgetrokken voor het meerjareninvesteringsprogramma van de sector. Daar zit 100% cofinanciering vanuit de sector op. Is de minister bereid om hier een vergelijkbaar bedrag aan toe te voegen vanuit EZ, zodat er voor dat meerjareninvesteringsprogramma in totaal 20 miljoen euro beschikbaar is, namelijk 5 miljoen van IenW, 5 miljoen van EZ en 10 miljoen van de sector zelf.

Minister **Herbert**:
Ja, ik deel het enthousiasme van meneer Flach over de maritieme maakindustrie. Ik zie ook hoezeer dat iets is waar inderdaad goed geld verdiend wordt, waar mooi vakwerk gedaan wordt en wat internationaal uitstraling heeft en kansen biedt om zaken te doen. Dat verdient alle steun. Dat is in de afgelopen jaren heel goed gebeurd door meerdere interventies. Ik ben er ook zeer op uit om daar in de toekomst vervolg aan te geven. De echte besluitvorming gaat over harde euro's. Dat weet meneer Flach. Dat zal richting de Voorjaarsnota gebeuren.

De heer **Flach** (SGP):
Enthousiasme kun je niet op je brood smeren. Verstaat het ministerie van EZ nog de kunst van het investeren? Een sector waar zo veel potentieel ligt, die je met zo'n duwtje in de rug een enorme boost kunt geven. Ik zou op z'n minst willen horen dat de minister zegt: daar ga ik in ieder geval voor, u kunt mij niet afrekenen op waar collega Heinen mee komt. Dat snap ik en dat weten we allemaal, maar al zou het maar het uitgangspunt van deze minister … Ik zou graag wat meer bevlogenheid zien.

Minister **Herbert**:
Ja, daar ga ik voor, meneer Flach, zeg ik via de voorzitter. Dit is een thema dat niet slechts één keer per halfjaar bij mij voorbijkomt. Dit komt elke week voorbij. Daar helpt meneer Flach bij, onder andere, waarvoor ik overigens waardering heb. Ik zet mij hier dus echt voor in. Meneer Flach zegt terecht dat ik niet vooruit kan lopen op uitkomsten van financiële besluitvorming.

De heer **Flach** (SGP):
Dank voor dit enthousiaste antwoord van de minister. Ik ga haar in de tweede termijn zeker helpen met een passende motie daarbij.

De **voorzitter**:
Ik had eigenlijk gezegd dat we door zouden gaan. Eén vervolgvraag nog van mevrouw Bühler. Daarna gaan we echt verder met de beantwoording.

Mevrouw **Bühler** (CDA):
Heel snel. Ik ben blij om te horen dat de minister aandacht heeft voor de IPCEI's en dat samen met departementen doet. Ik zou heel graag willen weten van de minister: is geld binnenhalen voor de IPCEI's een vast agendapunt in de taskforce? Hoe kunnen wij zien en volgen dat er middelen beschikbaar worden gesteld voor toekomstige programma's?

Minister **Herbert**:
Een concreet antwoord: nee, het is geen vast onderwerp in de taskforce. Het is wel iets waarbij ik nadrukkelijk het overzicht hou over welke IPCEI's eraan komen en wat we moeten beïnvloeden vanuit Nederland. Die IPCEI's ontstaan namelijk niet zomaar uit het niets; wij dragen eraan bij om ze te laten ontstaan in Europa en om daar partners bij te zoeken.

"Kunt u zien hoe daarvoor geld beschikbaar wordt gesteld?" Dat zal dus toch echt via de

departementale begrotingen zijn. Het komt incidenteel tot stand, dus daar moet dan iedere keer incidenteel geld voor worden gevonden.

De **voorzitter**:
Mevrouw Oualhadj.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Heel fijn, voorzitter. Dank je wel dat het nog even mag. Ik wil nog heel even doorgaan op de Nederlandse maakindustrie. In de beantwoording van de minister heb ik gelezen dat de maritieme sectoragenda is uitgewerkt en dat daar een herziening van komt. Ik had in de eerste termijn wat vragen gesteld over de maakagenda Noordzee. Kan ik ervan uitgaan dat er dan een soort integratie plaatsvindt van die twee agenda's, of dat dit een soort vervolg wordt op de maritieme sectoragenda? Hoe mag ik dat lezen? Ik broed nog op een motie, maar dat hangt een beetje af van het antwoord dat ik krijg.

Minister **Herbert**:
De druk wordt nu opgevoerd. Ik weet namelijk waar dit over gaat. Mevrouw Oualhadj heeft dit punt inderdaad bespreekbaar gemaakt. De maritieme maakindustrie kan zich natuurlijk ontwikkelen op een manier die past bij de opgaves die er zijn bij de Noordzeeaanpak; daar heb ik in mijn beantwoording ook op gehint. Of dat leidt tot een integratie van agenda's? Dat vind ik wel een heel vergaande formulering, waar ik nu geen ja op zou zeggen. Maar dat er in het Nederlandse belang gekeken wordt hoe je kansen optimaliseert voor de ene sector door rekening te houden met de behoeften van de andere, lijkt me natuurlijk heel verstandig. Dat is ook iets wat ik samen met mijn collega van KGG onder de loep heb.

De **voorzitter**:
U vervolgt en rondt af.

Minister **Herbert**:
Ja. Het laatste blok is weerbare economie. Daarbij zijn er twee insteken die ik wil highlighten, namelijk die over strategische grondstoffen en die over een weerbare industrie.

Wat betreft strategische grondstoffen: u weet dat ik daarin een taak heb vanuit de Nationale Grondstoffenstrategie. Ik heb daarin ook een heel duidelijk focus aangebracht, namelijk om ons allereerst te concentreren op de leveringszekerheid van permanente magneten, batterijen en componenten voor de defensie-industrie. Ik heb toevallig gisteravond samen met de minister van Klimaat en Groene Groei nog een diner gehad met de elektronicasector om het hierover te hebben.

Ik vind het leuk om te melden dat er net vorige week een melding is gekomen dat Nederland samen met Italië is geselecteerd door de Europese Commissie om uitvoering te geven aan een Europese pilot voor voorraadvorming van kritieke grondstoffen. Dat is, denk ik, ook iets waar we heel tevreden over kunnen zijn en dat helpt om de expertise op het gebied van logistiek, opslag en grondstoffenstromen die we al hebben in Nederland, in te zetten voor Europees belang. Daar gaan we goed mee door. Daarnaast hebben we natuurlijk al vier Nederlandse projecten die gemarkeerd zijn als strategisch project van de EU, namelijk CRITICAL., Back To Battery, Myne en Mitsubishi Materials. Ik denk dus dat we hier met heel gerichte projecten concrete kennis aan het uitbouwen zijn en dat we op die manier heel actiegericht bezig zijn met het onderwerp van de grondstoffen. Is het daarmee allemaal klaar? Nee, er is ook echt nog wel veel werk te doen.

Voorzitter. Tot slot noem ik de robuuste industriële basis waar we natuurlijk, ook in onze totale Nederlandse economie, zo op leunen. Daar zou ik namelijk ook nog wat aandacht aan willen geven. De grootindustrie kent natuurlijk heel veel bedrijfstakken, ook takken die echt behoorlijk onder druk staan op dit moment. Ik was vorige week, overigens samen met

mevrouw Bühler, bij een diner ter ere van het 100-jarig bestaan van Chemelot. Het is gewoon spannend of er een volgende 100 jaar denkbaar is voor terreinen zoals dat van Chemelot, terwijl Nederland van oudsher juist veel energie-intensieve industrie huisvest, de industrie die nu zo onder druk staat. Het feit dat die juist in Nederland zo geconcentreerd is, heeft natuurlijk te maken met onze goede ligging aan zee en met de doorvoermogelijkheden naar het achterland.

We moeten ons druk maken over deze industrie. Dat is niet alleen omdat we de industrie zouden willen supporten, maar ook omdat we het nodig hebben voor het internationale speelveld. Daarom zetten we daar vanuit het kabinet vol op in, onder andere door allerlei maatregelen op het terrein van energiekosten. Ik herhaal wat zaken die u ongetwijfeld al goed kent, maar waar we zeker goed op door moeten zetten. Denk aan de indirecte kostencompensatie, waar door dit kabinet tot een miljard per jaar beschikbaar voor is gesteld. Denk ook aan de middelen die gereserveerd zijn in de elektriciteitskostenenvelop. Daar is bovendien onlangs nog 166 miljoen aan toegevoegd. Ik weet ook hoezeer dit ertoe doet. Dat heb ik bijvoorbeeld ook weer gehoord bij Chemelot.

Voorzitter. Daarmee ben ik door mijn inhoudelijke onderwerpen heen.

De **voorzitter**:
Zullen we dan de amendementen doen?

Minister **Herbert**:
Ja, dan zou ik naar de amendementen willen gaan.

De **voorzitter**:
En dan is er daarna ruimte voor interrupties, als daar behoefte aan is.

Minister **Herbert**:
Ik heb vier amendementen voor mij liggen. Het eerste dat ik tegenkom, is het amendement-Kisteman over aanvullende middelen voor de Impulsaanpak winkelgebieden. Dit amendement moet ik ontraden.

De **voorzitter**:
En dat is het amendement op stuk nr. 4.

Minister **Herbert**:
Ja, dat is het amendement op stuk nr. 4. Ik ontraad het, omdat het uitvoeren van het amendement om juridische maar ook om financiële reden op zo'n korte termijn niet mogelijk is. Het bedrag dat hier aangewezen wordt, kan ik niet op een verantwoorde manier wegtrekken uit een uitvoeringsorganisatie die nog wel een plicht heeft om een wettelijke taak uit te voeren. Dat betekent dat het geld niet weggehaald kan worden. Dat zou dus betekenen dat ik het ergens anders op de begroting moet vinden. Dat is niet mogelijk zonder héél fundamentele verschuivingen te doen. Om die reden ontraad ik het amendement op stuk nr. 4.

De **voorzitter**:
Ik sta twee vervolgvragen toe.

De heer **Kisteman** (VVD):
Er is in het debat vaak aan de minister gevraagd wat we dan kunnen doen om ervoor te zorgen dat het wel ordentelijk is. De minister geeft in de brief aan dat zij vanaf 2030/2031 die middelen ergens anders aan uit gaat geven. Is dat eigenlijk niet gewoon: bedankt voor de 21 miljoen, maar ik geef die ergens anders aan uit?

Minister **Herbert**:
Nee, ik zou het vervelend vinden als dat zo geïnterpreteerd zou worden. Het volgende is er aan de hand. De wettelijke taak, die nu bij de Kamer van Koophandel ligt, gaat anders ingevuld worden om op korte termijn tot een doelmatige besteding van de middelen te komen. Daarmee kunnen eerst de delen die vrijgespeeld worden, wat overigens niet meteen het aangewezen bedrag is, meteen op een andere doelmatige manier ingezet worden. Dat kan niet als ik het helemaal vrij zou moeten maken van die wettelijke taak, want die blijft gewoon nog even bestaan totdat er allerlei wijzigingen hebben plaatsgevonden. Daar is veel meer tijd voor nodig.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Kisteman** (VVD):
Dat begrijp ik. Daarom heb ik ook steeds aan de minister gevraagd wat dan wel een ordentelijk pad is om het netjes te kunnen afbouwen. Daar krijg ik geen reactie op. De aangenomen motie van deze Kamer verzoekt om de taken bij de Kamer van Koophandel te schrappen en die middelen onder te brengen bij de Impulsaanpak winkelgebieden. Daarvan zegt de minister nu gewoon: die taken ga ik stoppen en die middelen breng ik ergens anders onder. Dus nogmaals: hoe gaan we ervoor zorgen dat mijn aangenomen motie wordt uitgevoerd en dat die gevonden 21 miljoen bij de Impulsaanpak winkelgebieden terechtkomt?

Minister **Herbert**:
Volgens mij moeten we twee dingen naast elkaar zien. In ieder geval zie ik dat zo. Enerzijds is het zo dat ondoelmatige taken worden omgebouwd tot doelmatige taken voor het doel dat wij hier allemaal in deze Kamer onderschrijven en dat vaak in debatten aan bod komt: het beter ondersteunen van het mkb, zodat dat sneller kan innoveren en vernieuwen. Anderzijds heeft uw Kamer op meerdere momenten aan mij laten blijken hoezeer er aandacht gevraagd wordt voor winkelgebieden. Dat is ook wat ik belangrijk vind. Het is onmogelijk om daar op korte termijn geld voor vrij te maken vanuit de Kamer van Koophandel. Dat kan gewoon niet. Ik kan wél zoeken naar geld en interventies om winkelgebieden te stimuleren. Dat heb ik ook al beloofd en toegezegd, en ik blijf het ook toezeggen.

De **voorzitter**:
Gaat het over dit amendement, mevrouw Nanninga? Gaat uw gang.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):
Ja, voorzitter. Ik heb toch een beetje moeite met de behendige financiële kruisbestuiving die de minister hier toepast. De Kamer heeft in een aangenomen motie duidelijk de wens neergelegd om de tegoeden te laten toekomen aan de winkelgebieden. Het tijdpad staat daar even los van, maar daar is wel naar gevraagd door de heer Kisteman. Hij vroeg volgens welk tijdpad het dan wel zou kunnen. Daar komt geen antwoord op. Dat geld komt zogezegd wel vrij en het wordt dan doodleuk anders besteed. Dat gaat toch ook een beetje in tegen de wens van de meerderheid van deze Kamer. Ik vind het slim bedacht, maar het is niet naar de geest van de wens van deze Kamer.

Minister **Herbert**:
Het is zeker niet mijn bedoeling om niet naar de Kamer te luisteren. Sterker nog, ik denk dat ook heel goed te doen door aan te geven hoe ik zo snel mogelijk écht iets kan doen voor winkelgebieden. Dat gaat niet lukken door te wachten op geld vanuit de Kamer van Koophandel, want dat gaat niet op korte termijn kunnen komen. We hebben het hier over de begroting voor 2027. Het is echt onmogelijk om dan geld vrij te spelen. Dat zou dus betekenen dat er geen actie kan komen op iets wat u belangrijk vindt en ik ook, namelijk het stimuleren van winkelgebieden. Daarom zeg ik dat ik wel degelijk wil luisteren naar wat de

Kamer aangeeft belangrijk te vinden. Ik kan uitleggen waarom dat niet handig is via de route die door de Kamer voorgesteld wordt en waarom ik dus een andere route zoek om hetzelfde te bereiken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):
Maar dan is het merkwaardig dat er vanuit de Kamer, in dit geval door de heer Kisteman, actief informatie wordt opgehaald over hoe het wel kan, die vervolgens genegeerd wordt, waarna er een alternatieve, eigen route wordt gekozen. Dat vind ik toch bijzonder. Dat is niet per se een vraag, maar een constatering.

De **voorzitter**:
Wenst u daarop te reageren?

Minister **Herbert**:
Nee, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dan gaan we naar het amendement-Flach op stuk nr. 46, ter vervanging van nr. 6.

Minister **Herbert**:
Ik heb de aangepaste tekst niet, maar als daarin staat dat het gaat over 1,5 miljoen — ik zie meneer Flach knikken — kan ik dat amendement oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
Het amendement op stuk nr. 46, ter vervanging van nr. 6, krijgt de appreciatie oordeel Kamer.

We gaan naar het amendement-Bühler/Schoonis op stuk nr. 7.

Minister **Herbert**:
Het amendement op stuk nr. 7 kan ik oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Minister **Herbert**:
Dan heb ik het laatste amendement in mijn reeks: het amendement op stuk nr. 8, van meneer Vermeer. Dit moet ik ontraden. Zoals ik in het debat heb toegelicht, heb ik zeer voor ogen hoezeer we familiebedrijven nodig hebben en hoezeer we ze moeten steunen bij het vinden van oplossingen voor hun opvolgingsproblematiek. Ik denk alleen dat daar al heel veel mogelijkheden voor zijn en dat het niet nodig is om iets extra te doen.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ik heb nog een inhoudelijke interruptie, niet over de amendementen.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Het gaat even over weerbaarheid. FME heeft onder haar leden een enquête uitgevoerd. Daaruit blijkt dat bijna twee derde van de bedrijven last heeft van producten die van buiten de EU komen, eigenlijk bijna allemaal uit China, die echt op veel punten niet voldoen aan Europese producteisen. Europese verordeningen bieden de ruimte om ook samen te werken

met brancheorganisaties en toezichthouders om dit tegen te gaan. Nederland doet alleen te weinig op dat terrein. Hoe kijkt de minister daarnaar?

Minister **Herbert**:
Ik zou het belangrijk vinden dat Nederland daarin precies doet wat kan. Mijn beeld is ook dat dit gebeurt. Ik heb de klok erover horen luiden, zeg ik via de voorzitter tegen meneer Van der Lee, dat die zorg bij hem leeft. Ik laat mij hier straks even over bijpraten en dan kom ik er in de tweede termijn op terug.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Dat is goed. Dan zal ik waarschijnlijk ook een motie indienen om de minister daarbij te helpen. Nog één ander punt, dat ook over de economische weerbaarheid en de positie van China gaat. Ik zie nu berichten in de media dat na de deal die is gesloten rond de elektrische auto's, China een lijst van negentien onderwerpen in Brussel heeft afgeleverd waarover men in gesprek wil, met allerlei potentiële dreigementen over gevolgen als Europa daar niet op beweegt. Het gaat onder andere over CBAM, maar ook over andere verordeningen, waarin producteisen zitten.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Mijn vraag aan de minister is of zij met mij van mening is dat stevig optreden, ook gezamenlijk, wat we zagen in de brief van Metz en Macron, de enige effectieve manier is om marktmacht, die China echt op onterechte wijze inzet, tegen te gaan.

Minister **Herbert**:
Meneer Van der Lee raakt een punt waarop we als Europa samen veel steviger moeten gaan optreden dan we misschien gewend waren. Dat staat ook op de agenda van Europa. Het is daarmee niet een makkelijk onderwerp. Maar ik steun meneer Van der Lee erin dat dit vraagt om dingen die we niet gewend waren te doen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Betekent dat dan ook dat de traditioneel toch terughoudende positie die Nederland inneemt als het gaat om het inzetten van nieuwe of bestaande instrumenten op dit terrein, wordt losgelaten?

Minister **Herbert**:
Nee, terughoudendheid lijkt me ook verstandig, in de zin van weloverwogenheid. Nederland is natuurlijk een openmarkteconomie. Het feit dat we daarin onze naïviteit zijn kwijtgeraakt, maakt dat we heel goed nadenken wat we meer moeten doen dan we gewend waren te doen. Dat betekent niet dat we daarmee volledig ander beleid gaan voeren.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Twee laatste vragen — veegvragen, om het zo maar te zeggen. In de eerste termijn heb ik expliciet gevraagd naar de uitwerking van de win-win, waar mevrouw Van Dijk natuurlijk ook lang mee bezig is geweest, en EIS en SEIS, die ik samen met de heer Dassen regelmatig heb benoemd. Worden die daar ook in meegenomen? Wanneer zouden we daar eventueel een vervolgstap op kunnen zien?

Minister **Herbert**:
Op de uitwerking van de win-winregeling ben ik wel ingegaan. Die komt in het voorjaar van

2027. Op de specifieke vervolgvraag die mevrouw Martens-America daaraan koppelt, durf ik niet uit mijn hoofd antwoord te geven.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Dan wacht ik dat af in de tweede termijn. De heer Dassen en ik zijn daar al ongeveer drie jaar mee bezig, dus het zou fijn zijn als er in ieder geval een reflectie zou kunnen komen op de vraag of en, zo ja, hoe die hier zouden kunnen worden geïmplementeerd.

Voor mijn laatste punt wil ik toch nog even terug naar de valorisatieaanpak. Ik heb in mijn eerste termijn expliciet gevraagd of dit ook voor hbo- en mbo-instellingen geldt. Er is toch voor gekozen om het in de schriftelijke beantwoording alleen over wo-instellingen te hebben. Is daar een reden voor? Zou de minister kunnen toezeggen dat zij het vanaf nu gaat hebben over alle vormen van kennisinstellingen, in de meest brede zin? Het zou toch zonde zijn als we onze vakmensen hierin missen.

Minister **Herbert**:
Mijn ambtenaren zullen bevestigen dat ik degene ben die iedere keer doorvraagt: waar gaat het over academische instellingen en waar gaat het over kennisinstellingen in algemene zin? In dit geval ben ik er zelf voor geporteerd dat er bij deze regeling heel erg wordt gekeken waar het grootste potentieel zit om een groter valorisatie-effect te krijgen. Net als mevrouw Martens-America wil ik namelijk graag resultaat behalen. Sterker nog, ik heb daar een doelstelling aan gekoppeld: volgend jaar twee keer zo veel spin-offs. Daarbij gaat het dus heel specifiek om concreet aanwijzen. Eigenlijk betekent dat dat het vooral logisch lijkt te zijn om meer inspanningen te doen bij technische universiteiten.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Dat snap ik niet helemaal, maar ik wacht de brief af en dan gaan we daarover verder met elkaar in debat.

Ik wil toch nog wel één ding hebben meegegeven hier. Mijn fractie maakt zich heel veel zorgen dat er weer nieuwe instellingen en programma's worden opgetuigd, terwijl de grootste vraag is: verlaag nou die deal terms, want daarmee is het moeilijk om een nieuwe ronde geld op te halen. Ik mis dat helemaal in deze bijdrage. Het zou toch wat zijn dat we belastinggeld gaan gebruiken om te zorgen dat van belastinggeld gefinancierde instellingen hun deal terms omlaag doen. Volgens mij draaien we om de hete brij heen. Ik wil de minister vragen dit toch expliciet hoger op de agenda te zetten, want het is de enige oplossing.

Minister **Herbert**:
Ik ken deze hartenkreet van mevrouw Martens-America.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik wil graag nog even inhaken op de afsluitende woorden van de minister. Zij zei: we moeten de energie-intensieve industrie tegemoet blijven komen. Deels kan ik me daarin vinden, maar deels vind ik dat ook problematisch, in de zin van: welke energie-intensieve industrie zien we in Nederland in de toekomst nog voor ons? Een van de redenen dat hier zo veel zit, waren de goedkope gasprijzen, die we niet meer hebben. De reden dat ik dat vraag, is omdat ik wil vragen: hoe krijgen we ook ruimte voor nieuwe bedrijven als we alle oude industrieën overeind willen houden? Ik ben benieuwd wat de visie van deze minister daarop is.

Minister **Herbert**:
Mijn visie is dat we niet alles moeten willen behouden wat ooit nuttig was, maar dat we

vooral met een blik naar voren moeten kijken naar industrie. Het verduurzamen van bestaande industrie is daar in ieder geval een voorwaarde voor. Maar een interessant en innovatief verdienmodel is natuurlijk ook belangrijk. Of in ieder geval, het verdienmodel moet innovatieve toegevoegde waarde hebben. Het is dus niet mijn visie dat we alles maar moeten willen houden wat ooit belang had. We moeten naar en toekomstbestendige economie kijken. Daar past een deel van de energie-intensieve industrie wel degelijk in, omdat zij onmisbaar zijn in een heleboel waardeketens die we nodig hebben. Dat is niet alleen economisch, maar ook geopolitiek belangrijk.

De heer **Dassen** (Volt):
Mijn gevoel is alleen dat voor het kabinet alles belangrijk is. En dat gaat niet, want dan worden we een reus op lemen voeten en zijn we uiteindelijk niet wendbaar in de economie van de toekomst. Daar zit precies het probleem. ASML kreeg pas de ruimte toen Philips vertrok, want toen kwamen ingenieurs vrij en was er dus een mogelijkheid om start-ups en het hele ecosysteem vorm te geven. Als we vast blijven houden aan al die andere zaken die we nu in Nederland hebben, dan krijgen we ook geen nieuwe grote ASML's of nieuwe bedrijven. Mijn vraag aan de minister is: welke industrieën willen we met subsidie in Nederland behouden en waar moeten we misschien ook stoppen? Is dit kabinet bereid om te stoppen met bepaalde subsidies?

Minister **Herbert**:
Eigenlijk raakt deze vraag een beetje aan wat meneer Van der Lee eerder ter tafel bracht. Kijk, het kabinet heeft natuurlijk allereerst gezegd: wij moeten kiezen voor een economie die meer productief wordt en die ons ook weerbaar maakt. Daarvoor zijn domeinen gevolgd uit het rapport van Wennink. Heel concreet betekent dit dat wij allerlei maatregelen steeds beter prioriteren en dus ook afbakenen voor plekken: prioriteiten durven stellen in het toewijzen van ruimte, in het toewijzen van talent en noem maar op. Betekent dat ook heel specifiek dat wij bepaalde subsidies aan bepaalde bedrijven niet verlenen en aan andere wel? Volgens mij is het inderdaad zo dat selectief subsidie wordt gegeven. In generieke zin is mijn antwoord dus: ik begrijp best dat meneer Dassen daar het liefst een lijstje bij ziet van bedrijven die wel mogen omvallen, maar dat lijstje is niet wat ik hier heb.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
Nee, dat vraag ik niet. Dit is het antwoord dat ministers in Nederland al jaren geven. Dat is mijn probleem. Wij durven die keuzes dus niet te maken. Als je het over productiviteitsgroei hebt, dan moet je er dus ook voor zorgen dat de creatieve destructie kan plaatsvinden en dat er ruimte komt voor innovatieve bedrijven, maar dat gebeurt op dit moment niet. Je ziet juist dat Nederland daardoor steeds verder achterloopt. Als we dit op deze manier blijven doen, verliezen we de race om de economie van de toekomst en dan gaat ons dat enorm veel welvaart kosten. Ik wil dit kabinet toch nog een keer uitdagen en ertoe oproepen om daar echt kritischer naar te kijken: wat willen we in Nederland doen en hoe ziet de economie van de toekomst eruit? Want anders blijven we alles vasthouden en alles is uiteindelijk niks. Dat gaat ons in Europa en in Nederland enorm veel welvaart kosten. Ik hoop toch dat de minister dat ziet en daar een andere koers op wil gaan varen.

Minister **Herbert**:
Ik herken heel erg de noodzaak om goed toekomstgericht te zijn en dus niet alleen maar te behouden wat er is. Dat is ook waar de Taskforce Toekomstige Welvaart alleen maar op gericht is. Overigens denk ik niet dat alle bedrijven in Nederland zullen herkennen dat ze op dit moment zo ontzettend goed geholpen worden om lastige omstandigheden door te komen. Sterker nog, er zijn, denk ik, een heleboel bedrijven die het niet lukt om door deze situatie

heen te komen. De overheid kiest er ook niet voor om al die bedrijven te redden. Nou, dit is het genuanceerde antwoord.

De **voorzitter**:
Ik dank de minister voor haar beantwoording in eerste termijn. Ik geef het woord aan de staatssecretaris voor haar beantwoording in eerste termijn. Gaat uw gang.

Staatssecretaris **Aerdts**:
Voorzitter, dank u wel. Minister Herbert zei het vandaag ook in haar bijdrage: Nederland moet productiever en weerbaarder worden. Het kabinet draagt daaraan bij door onder andere in te zetten op de digitale technologie. Als staatssecretaris wil ik er dan ook voor zorgen dat de toepassing en de randvoorwaarden zoals infrastructuur en kaders deze ontwikkeling verder brengen. Daar richt ik mij op. Over het digitale domein hebben we in de afgelopen zes weken tijdens het WGO heel uitgebreid gesproken. Daar ben ik heel blij mee. Ik zal vandaag ingaan op AI en het opbouwen van eigen capaciteit en datacenters.

De Kamer vroeg mij in haar eerste termijn naar het ontwikkelen van eigen AI-capaciteit. De ontwikkeling van AI wordt nu vooral bepaald door een klein aantal Amerikaanse en Chinese bedrijven. Zij beschikken over het meeste geld, de meeste modellen en de meeste rekenkracht. Daardoor kan het lijken alsof Nederland en Europa weinig anders kunnen doen dan volgen. Maar onze invloed hangt van meer af dan alleen van de vraag wie het grootste model bouwt. Onze kracht ligt in gericht kiezen, in slim samenwerken en AI verantwoord en duurzaam toepassen, zodat mensen, bedrijven en organisaties daar sterker van worden. Onze kracht ligt ook in de wereldwijd toonaangevende AI-onderzoekers en onze sterke digitale infrastructuur. We moeten wel realistisch zijn: volledige onafhankelijkheid is er niet voor een open en verbonden land als het onze. Wederzijdse afhankelijkheid is een sterker uitgangspunt. Nederland bepaalt gericht wat we zelf moeten kunnen, waarin we met gelijkgestemde internationale partners samenwerken en waarin afhankelijkheid acceptabel is.

Het kabinet zet in op een sterk ecosysteem met toponderzoek en met start-ups en scale-ups die toegang hebben tot talent, kapitaal, infrastructuur, kennis en internationale markten. De oprichting van het NADI, de Nationale Investeringsinstelling en de deelname van de IPCEI AI dragen bij aan deze ambitie. Ook op Europees niveau zetten we in op het versterken van AI-capaciteiten, bijvoorbeeld via het toekomstige European Competitiveness Fund, onder de volgende EU-begroting, voor 2028-2034. Betrouwbare, veilige en transparante AI vormt voor het kabinet bij deze capaciteitsopbouw het uitgangspunt. De Europese AI-verordening vormt hiervoor het belangrijkste kader en moet vertrouwen bieden voor het gebruik van AI. Op 6 november heb ik namens het kabinet een AI-visie naar uw Kamer gestuurd, waarin deze inzet uitdrukkelijk terugkomt. In de komende periode ga ik met andere bewindspersonen, zoals minister Herbert, aan de slag om deze visie verder uit te werken, met als doel te komen tot actieplannen voor AI die Nederland vooruithelpen.

We spraken tijdens de eerste termijn ook uitgebreid over datacenters. Uw Kamer vroeg mij te reflecteren op de huidige instructieregels voor datacenters. Bij het wetgevingsoverleg hebben we hier ook goed met elkaar over gesproken. Ik begrijp de zorgen goed. Datacenters vragen veel stroom, water en ruimte, juist nu het net vol zit en woningen en bedrijven ook op een aansluiting wachten. Tegelijkertijd zijn datacenters de ruggengraat van onze digitale economie. Ziekenhuizen, betalingsverkeer en de overheid zelf draaien erop. We hebben de ontwikkeling van datacentercapaciteit nodig, maar dan wel met maatwerk en onder voorwaarden. Daarbij hoort het Rijk een duidelijke rol te pakken. Dat staat ook in het coalitieakkoord. Netcongestie aanpakken heeft de hoogste prioriteit, het Rijk neemt weer meer regie in de ruimtelijke ordening en we gaan de ontwikkeling van autonome Europese datacapaciteit stimuleren. Daarom werk ik aan een geïntegreerde aanpak en een sterkere regierol voor de Rijksoverheid bij de ontwikkeling van die datacentercapaciteit. Het is een

complex vraagstuk, waarin veel aspecten van economie, soevereiniteit, stroomgebruik, ruimtelijke inpassing, verduurzaming en lokale meerwaarde samenkomen. Deze brief maak ik dan ook samen met de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de minister en staatssecretaris van Klimaat en Groene Groei, de minister van Economische Zaken, de minister van Infrastructuur en Waterstaat, de medeoverheden en de sector. Begin volgend jaar ontvangt uw Kamer de brief Regie op datacenterontwikkeling, mede naar aanleiding van diverse moties uit uw Kamer, waaronder de motie van de heer Grinwis.

De **voorzitter**:
Hoever bent u?

Staatssecretaris **Aerdts**:
Ik heb nog een pagina hier om over datacenters te praten, en dan rond ik het af.

De **voorzitter**:
Meneer Grinwis, kunt u daarop wachten of krijg ik dan een ongelofelijk conflict met u?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Nou, ik wilde alleen even op het datacenterpunt reageren.

De **voorzitter**:
Ga uw gang.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Daar was de staatssecretaris nu mee gereed, toch? Anders wacht ik nog.

Staatssecretaris **Aerdts**:
Ik zal alvast inspelen op de vraag die de heer Grinwis mogelijk gaat stellen, namelijk: ik kan nog niet vooruitlopen op de inhoud van die brief. Ik begrijp die zorgen en ik neem ze serieus. Het is een complexe puzzel die we met elkaar moeten leggen. De belangen die ik al noemde, zullen we daarbij nadrukkelijk meewegen en we nemen ook nadrukkelijk de motie-Grinwis mee. Maar dit vraagt wel om zorgvuldigheid, want we hebben datacenters echt nodig voor allerlei sectoren in onze maatschappij. We willen ons dus niet in de voet schieten en juist goed kijken naar wat er wel kan, onder de juiste voorwaarden. We komen daar in januari op terug.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Toch één vraag dan nog, want de tijd gaat voort. En ik snap ook dat een paar jaar geleden de discussie een andere was. Toen was die erg door ruimtelijke ordening gedomineerd. Ik denk dat dat heeft geleid tot goedbedoelde, maar deels ook misschien een beetje domme regelgeving, omdat het inmiddels helemaal niet zo sturend blijkt te werken, hoe we het toen hebben geregeld. Dus wat is de sturingsfilosofie die deze staatssecretaris in deze discussie wil gaan inbrengen, daar we weten dat we het ruimtelijke-ordeningtechnisch beter moeten regelen dan we het tot nu toe hebben geregeld en je, anderzijds, misschien ook inhoudelijk zou moeten willen sturen? Welk soort datacenters willen we hier wel faciliteren en welke niet, en waar?

Staatssecretaris **Aerdts**:
Heel nadrukkelijk: de heer Grinwis geeft denk ik exact aan waar het over gaat en wat we dus ook in het afwegingskader zullen meenemen in die brief. Het gaat over economie en ook over ruimtelijke ordening, maar natuurlijk nadrukkelijk ook over energie en over die soevereiniteit. Welke data willen we hier en hoe willen we het met de afhankelijkheden doen? We nemen deze uitgangspunten die de heer Grinwis noemt specifiek mee in de brief die aan uw Kamer wordt gestuurd.

De heer **Dassen** (Volt):
Voorzitter, ik heb even een vraag aan u voordat ik met een interruptie kom. Is de staatssecretaris nu helemaal klaar met alle antwoorden?

De **voorzitter**:
Ik kijk naar de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Aerdts**:
De staatssecretaris is op dit moment helemaal klaar.

De heer **Dassen** (Volt):
Dan weet ik dat voor de volgorde van mijn interrupties, voorzitter.

Allereerst over de inleiding: wat doen we aan AI? De staatssecretaris noemt "slim", "realistisch". Voor mij zijn dat ook termen die verbloemen dat we niet bereid zijn om serieus geld vrij te maken om te investeren in de noodzakelijke transitie die nu gaande is. Ik geef even een simpele vergelijking. We zetten maatwerkafspraken op voor 2 miljard voor Tata Steel om ervoor te zorgen dat zij een transitie kunnen maken die ze zelf jarenlang niet gemaakt hebben ...

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Dassen** (Volt):
Maar geld om serieus te investeren in AI is er eigenlijk niet. Kan de staatssecretaris mij uitleggen hoe die twee dingen met elkaar te rijmen zijn, als ook dit kabinet toe wil werken naar een toekomstige economie?

Staatssecretaris **Aerdts**:
Ik deel de zorg van de heer Dassen over investeren in AI. Volgens mij heeft hij ook een heel mooi resultaat binnengehaald waar we vanmiddag vast nog verder over zullen spreken. Ik zou dit niet willen vergelijken met de maatwerkafspraken die zijn gemaakt. Ik snap dat hij graag zou willen dat we meer investeren, maar ik ben ook heel blij met de investering in bijvoorbeeld IPCEI-AI van 120 miljoen die we wel degelijk doen. We weten uit de vorige IPCEI's dat een meervoud daarvan in Nederland terecht kan komen.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik wil niet elke keer dezelfde discussie gaan voeren, maar ik hoop echt dat het kabinet op een gegeven moment gaat inzien dat als je opschrijft dat dit een transformatieve technologie is die de hele samenleving gaat veranderen, een samenwerking met Duitsland in IPCEI van 120 miljoen volstrekt onvoldoende is. Laat ik een andere vraag stellen. Nederland is heel goed gepositioneerd om aan de slag te gaan met fysieke AI. Mijn vraag is of we de randvoorwaarden beter in kaart kunnen brengen, dus wat bedrijven nodig hebben, zodat we die investeringen in ieder geval kunnen versnellen en onze positie daar verbetert.

Staatssecretaris **Aerdts**:
Dat verzoek neem ik graag over.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik ben heel blij om dat te horen. Mijn laatste vraag is een beetje gerelateerd aan het rapport van DNB van gisteren en ook aan het gesprek dat we net hebben gevoerd. Er zijn grote zorgen over de financiële stabiliteit. Dat raakt banken, maar dat raakt natuurlijk ook bedrijven

en ondernemers die afhankelijk zijn van een digitaal betalingssysteem. DNB roept onder andere op tot betere samenwerking en tot crisissimulaties. Daar wil ik dadelijk een motie over indienen. Ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris daarnaar kijkt. Een tweede vraag is of we bedrijven en burgers niet beter moeten informeren, zodat zij de noodzakelijke maatregelen nemen. Als dan het betalingssysteem plat komt te liggen of er verstoringen zijn of wat dan ook, kan het bedrijfsleven in ieder geval doorgaan. Is de staatssecretaris het met me eens dat de overheid daarvoor in actie moet komen?

Staatssecretaris **Aerdts**:
De overheid neemt daar inderdaad actie op. Die weerbaarheid is ontzettend belangrijk. Wij spreken volgende maandag, zeg ik uit mijn hoofd, met de bancaire sector. Daarbij zal onder andere dit onderwerp aan de orde komen. De campagne — ik ben de naam nu natuurlijk even vergeten — over de weerbare zaak gaat over het voorbereiden van bedrijven, juist op dit soort incidenten. Weerbaarheid gaat er ook om dat mensen zichzelf voorbereiden, bijvoorbeeld door het in huis hebben van contant geld. Dat gebeurt daar nadrukkelijk. Maar wij zullen deze punten en zeker het rapport van DNB natuurlijk ontzettend meenemen, juist ook in die dingen, en zullen ook kijken of er aanvullende maatregelen nodig zijn.

De **voorzitter**:
Ik dank de staatssecretaris voor haar beantwoording in eerste termijn. Ik schors twee, drie minuten en dan gaan we meteen door met de tweede termijn van de zijde van de Kamer. Dan gaan we schorsen voor de lunch en daarna zal de begroting BZK in tweede termijn worden afgerond door het kabinet. Zei ik "BZK"? Ik zei toch "EZK"? Ik meende toch echt "EZK", jajaja. Ik schors een enkele minuut.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Van der Lee voor zijn tweede termijn namens PRO.

De heer **Van der Lee** (PRO):
Dank, voorzitter. De moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat productiviteitsgroei cruciaal is voor onze welvaart en ons welzijn en de overheid hier een belangrijke rol te spelen heeft;

constaterende dat de Raad van State concrete aanbevelingen doet om beter te sturen op productiviteit bevorderende uitgaven;

verzoekt het kabinet om:

- te komen tot een samenhangend productiviteitsbeleid dat aangrijpt op zowel de omvang en samenstelling van productiviteit bevorderende uitgaven als de bevordering van de bedrijfsdynamiek;
- in de Productiviteitsagenda jaarlijks te rapporteren over het vormgeven van dit beleid, de behaalde resultaten, de sectorstructuur en belangrijkste sectorspecifieke- en generieke overheidsinstrumenten en de bijdrage daarvan aan de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Lee, Grinwis en Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 47 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat 17 kritieke grondstoffen de achilleshiel vormen van de Nederlandse economie en dat het van groot maatschappelijk belang is om snel actie te ondernemen;

constaterende dat er concrete initiatieven bestaan om hier productie en terugwinning te ontwikkelen, maar deze niet van de grond komen door hoge financieringsrisico's;

verzoekt het kabinet om financieringsinstrumenten, zoals contracts for difference, te ontwikkelen om projecten voor prioritaire kritieke grondstoffen daadwerkelijk te realiseren;

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Lee, Dassen en Grinwis.

Zij krijgt nr. 48 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat onder meer China en de Verenigde Staten op grote schaal publieke en niet-marktconforme financiering inzetten om strategische sectoren op te bouwen en internationaal te concurreren;

constaterende dat investeringen die cruciaal zijn voor de economische veiligheid en het toekomstige verdienvermogen van Nederland niet altijd tegen volledig marktconforme voorwaarden tot stand kunnen komen;

verzoekt de regering bij de vormgeving van de Nationale Investeringsinstelling te borgen dat deze over de mogelijkheid beschikt om instrumenten uit te voeren waarmee, binnen het mandaat van de instelling en de Europese staatssteunkaders, voldoende niet-marktconforme financiering kan worden verstrekt voor projecten die aantoonbaar bijdragen aan de economische veiligheid, strategische autonomie en het toekomstig verdienvermogen van Nederland,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Lee, Dassen en Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 49 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat Nederlandse bedrijven in strategische sectoren, zoals mkb'ers in de machinebouw, oneerlijke concurrentie ondervinden door producten van buiten de EU die niet voldoen aan productregels;

constaterende dat Europese wetgeving een expliciete grondslag biedt voor markttoezichtautoriteiten om samen te werken met brancheorganisaties om zo overtredingen op te sporen, maar Nederland hier geen gebruik van maakt;

verzoekt het kabinet om een pilot te starten waarin wordt verkend hoe invulling kan worden geven aan deze grondslag om zo de productconformiteit in strategische productgroepen te bevorderen;

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Lee en Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 50 (37020-XIII).

De heer **Van der Lee** (PRO):
Ik bedank de bewindslieden voor hun beantwoording. Punt.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Van der Lee. Het woord is aan mevrouw Oualhadj namens D66 in tweede termijn. Gaat uw gang.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Dank u wel, voorzitter. De moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het coalitieakkoord inzet op 40 gigawatt wind op zee in 2040 en het versterken van de Nederlandse schone maakindustrie;

constaterende dat het kabinet bij de herziening van de maritieme sectoragenda begin 2027 aandacht wil besteden aan de kansen, knelpunten en maatregelen voor de Nederlandse maakindustrie op zee;

overwegende dat Nederlandse producenten van cruciale onderdelen, zoals funderingen, met steun van de overheid in nieuwe productiecapaciteit hebben geïnvesteerd, maar nu in hun voortbestaan worden bedreigd doordat eerdere tenders zijn mislukt en investeringsbesluiten uitbleven, waardoor juist de schakels dreigen te verdwijnen die deze agenda moeten versterken;

verzoekt de regering die herziening uit te werken tot een maakagenda voor de Noordzee, waarbij de betrokken overheden, havens, TenneT en andere bedrijven samen aan één tafel de knelpunten wegnemen, waarin:

- kansrijke onderdelen van de wind-op-zeeketen worden geïdentificeerd waarop Nederland zijn kennis-, innovatie- en productiepositie kan versterken;
- wordt uitgewerkt hoe bestaande innovatieregelingen, de Nationale Investeringsinstelling en criteria in tenders kunnen bijdragen aan Nederlandse productie in kansrijke ketenonderdelen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Oualhadj en Klos.

Zij krijgt nr. 51 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Invest-NL en Invest International Code V hebben ondertekend en dat het coalitieakkoord als doel stelt dat vrouwelijke ondernemers in 2030 relatief net zoveel financiering ophalen als mannelijke ondernemers;

overwegende dat aanvragen van vrouwen even vaak worden goedgekeurd maar zij veel minder vaak aanvragen en minder krijgen, zodat dit doel vraagt om een bredere poort en niet om een lagere lat;

verzoekt de regering aan te moedigen dat de NII de Code V-ondertekening van Invest-NL en Invest International voortzet en jaarlijks rapporteert over de voortgang richting het doel voor 2030,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Oualhadj, Bühler, Grinwis en Van der Lee.

Zij krijgt nr. 52 (37020-XIII).

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Dank u wel. Tot slot.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat banken, verzekeraars, vermogensbeheerders en participatiemaatschappijen een intentieverklaring hebben getekend om met de NII mee te investeren, maar dat de pensioensector daar niet bij is; overwegende dat pensioenfondsen met ruim 1.700 miljard de grootste institutionele beleggers van Nederland zijn, en dat marktconforme investeringen via de NII hun deelnemers rendement en een sterkere economie kunnen opleveren;

verzoekt de regering zich in te spannen om met de Pensioenfederatie en de grootste pensioenfondsen in gesprek te gaan over wat zij nodig hebben om mee te investeren, en de Kamer voor de zomer 2027 hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Oualhadj.

Zij krijgt nr. 53 (37020-XIII).

Dank u wel. Het woord is aan meneer Schoonis, eveneens namens D66.

De heer **Schoonis** (D66):
Voorzitter. We hebben en paar weken geleden de eerste termijn met elkaar gehad. Het debat ging over investeringsinstellingen, AI, mkb en niet te vergeten Europese samenwerking. Dit zijn stuk voor stuk allemaal onderwerpen die ons steeds dichter bij een nieuwe economie brengen. Als de uitvoering van de plannen die ik vorige maand heb gehoord, vaart maken, hebben we weer meer bedrijvige mkb'ers. Door het spaargeld dat Nederlanders hebben liggen, kunnen we uiteindelijk misschien wel 80 miljard investeren om een nieuwe ASML te vinden. Kijk, dan gaan we weer echt groeien. Daarom ben ik positief over de antwoorden van de minister over dat ze bezig is om te kijken hoe een eenvoudige beleggingsrekening vormgegeven kan worden in Nederland. Ik vraag wel om die antwoorden wat naar voren te halen, naar het eerste kwartaal van 2027. Kunt u dat doen? Hiermee kunnen we dat slapende geld wakker maken om voor ons te gaan werken. Het allermooiste is nog dat alle Nederlanders dan gezamenlijk investeren in onze economie van de toekomst.

Voorzitter. Er is ook een mkb-pakket door de coalitie in het vooruitzicht gesteld. Vol verwachting klopt mijn mkb-hart hiervoor. We kijken natuurlijk uit naar de verhoging van de mkb-vrijstelling, maar ook naar de aftrek voor energie en milieu en natuurlijk naar de extra maatregelen op verduurzaming. Daar staan we natuurlijk heel positief tegenover.

Voorzitter. Dan heb ik nog een motie voor de bedrijvige mkb'ers. Ik ben blij dat er ook een rondetafelgesprek komt met ondernemers uit het veld, want de productiviteit van het mkb-peloton moet omhoog. We moeten daar de randvoorwaarden voor creëren. Daarom heb ik de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat 36% van de mkb'ers personeelstekort noemt als belangrijkste belemmering voor productiviteitsverhoging;

constaterende dat ruim zeven op de tien mkb'ers aangeven maatregelen te nemen om de productiviteit te verhogen, vaak door te investeren in technologie en automatisering en het verbeteren van werkprocessen;

constaterende dat maar 13% van de mkb'ers (exclusief zzp) gebruikmaakt van een of meer AI-technologieën en hier nog veel meer potentie ligt;

verzoekt de regering om binnen de Actieagenda mkb-dienstverlening te verkennen hoe AI verder kan worden ingezet om mkb-ondernemers laagdrempeliger toegang te geven tot relevante publieke regelingen, ondersteuning en dienstverlening, en de Kamer hierover vóór de begrotingsbehandeling van Economische Zaken 2028 te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Schoonis en Bühler.

Zij krijgt nr. 54 (37020-XIII).

Dank u wel. Het woord is aan de heer Prickaertz, die spreekt namens de PVV in tweede termijn.

De heer **Prickaertz** (PVV):
Dank, voorzitter. Ik heb een viertal moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Regeldrukmonitor momenteel onvoldoende inzicht biedt in de concrete financiële besparingen die het schrappen of vereenvoudigen van regels oplevert voor ondernemers;

overwegende dat transparante en meetbare resultaten noodzakelijk zijn om de voortgang van het regeldrukbeleid te kunnen controleren en de regering hierop te kunnen aanspreken;

verzoekt de regering om de Regeldrukmonitor zodanig aan te passen dat per geschrapte of vereenvoudigde regel inzichtelijk wordt gemaakt welke financiële besparing dit naar verwachting en, waar mogelijk, daadwerkelijk oplevert voor ondernemers,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Prickaertz.

Zij krijgt nr. 55 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het mkb honderden miljoenen kwijt is aan het naleven van wet- en regelgeving;

overwegende dat regeldrukvermindering alleen effectief is wanneer deze leidt tot concrete, aantoonbare en structurele besparingen in tijd en geld, zonder afbreuk te doen aan noodzakelijke publieke belangen;

overwegende dat een concrete en afrekenbare financiële doelstelling nodig is om te waarborgen dat regeldrukvermindering daadwerkelijk merkbaar is voor ondernemers;

verzoekt de regering om uiterlijk 1 juli 2027 structureel minimaal 100 miljoen aan regeldrukkosten voor het Nederlandse mkb te schrappen door onnodige verplichtingen af te schaffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Prickaertz.

Zij krijgt nr. 56 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat winkeldiefstal ondernemers jaarlijks circa 2 miljard euro kost en de veiligheid van personeel en klanten onder druk zet;

overwegende dat ondernemers steeds minder geneigd zijn aangifte te doen wanneer zij onvoldoende vertrouwen hebben in de opvolging daarvan;

verzoekt de regering te waarborgen dat aangiften van winkeldiefstallen overeenkomstig de wettelijke verplichtingen worden opgenomen, zorgvuldig worden beoordeeld en actief worden opgevolgd, en de terugkoppeling aan ondernemers over de afhandeling te verbeteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Prickaertz.

Zij krijgt nr. 57 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat gemeenten de toeristenbelasting verhogen en deze inkomsten inzetten om algemene financiële tekorten te dekken;

constaterende dat bij gemeenten de hoogte van de toeristenbelasting niet in verhouding staat tot de kosten die gemeenten maken voor toeristische voorzieningen en dienstverlening;

overwegende dat steeds hogere toeristenbelastingen de kosten voor bezoekers verhogen en de concurrentiepositie van de Nederlandse toeristische sector onder druk zet;

verzoekt de regering met de VNG in gesprek te gaan over de sterk stijgende toeristenbelasting, afspraken te maken om buitensporige verhogingen tegen te gaan, en de Kamer te informeren over aanvullende landelijke maatregelen die hiervoor mogelijk zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Prickaertz.

Zij krijgt nr. 58 (37020-XIII).

De heer **Prickaertz** (PVV):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Prickaertz. Het woord is aan mevrouw Martens-America, die spreekt namens de VVD in tweede termijn.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):
Voorzitter. We zijn een aantal weken verder. We bespreken vandaag de begroting van Economische Zaken. Wat de VVD-fractie betreft gaat dit debat over de vraag hoe wij onze economie en economische groei vergroten en versterken. We hebben het dan over de vraag hoe we de koek groter maken in plaats van hoe we de kruimels verdelen.

Voorzitter. Ik heb vandaag dan ook geen moties. Die worden al meer dan voldoende ingediend. Wat mij wel van het hart moet vanaf deze plek, is dat wij bewindspersonen oproepen regels te schrappen, de regeldruk omlaag te brengen en te zorgen dat ondernemers de ruimte krijgen om hun werk te doen, maar wij toch veel moties indienen die uiteindelijk extra rapportageverplichtingen opleggen aan deze bedrijven. Volgens mij moeten we dus ook naar onszelf kijken alvorens we nieuwe wetten indienen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Kisteman, eveneens namens de VVD in de tweede termijn.

De heer **Kisteman** (VVD):
Ik hoor de heer Dijk grappen dat ik nu zes moties zou hebben, maar we willen tot minder ambtenaren komen, dus we zullen veel minder moties met elkaar moeten indienen, willen we dat doel bereiken. Voor deze minister ligt daar ook een grote uitdaging.

Ik dank de minister voor de beantwoording, ook over de 97 regels die wij gisteren hebben binnengekregen. Zoals ik al heb aangegeven, vindt mijn fractie de beantwoording iets te karig, iets te mager. Daarom heb ik één motie — één motie, meneer Dijk, een hele goede — om dit kabinet wel te blijven stimuleren om iets meer tot actie over te gaan dan we nu in de beantwoording teruglezen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat krachtens artikel 35 van de Alcoholwet er voor maximaal twaalf aaneengesloten dagen een ontheffing op de Alcoholwet kan gelden;

overwegende dat bijvoorbeeld ondernemers die in de wintermaanden tijdelijk een schaatsbaan op een dorps- of stadsplein plaatsen en daarbij alcohol willen schenken, hierdoor iedere twaalf dagen een ontheffing moeten krijgen;

overwegende dat ook detailhandelaren regeldruk ervaren bij schenkactiviteiten;

verzoekt de regering te onderzoeken of het mogelijk is de regeldruk bij ontheffingen op de Alcoholwet te verminderen, bijvoorbeeld door de dagentermijn te koppelen aan de duur van het evenement;

verzoekt de regering voorts te onderzoeken of het mogelijk is een landelijke uitzondering of vrijstelling te introduceren voor kleinschalige, niet-commerciële schenkactiviteiten door detailhandelaren tijdens de decembermaand;

verzoekt de regering op beide punten zo snel mogelijk te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Kisteman.

Zij krijgt nr. 60 (37020-XIII).

De heer **Kisteman** (VVD):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Nanninga namens JA21 in de tweede termijn.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):
Dank, voorzitter. Dit kabinet claimt trots ieder jaar 500 regels te willen schrappen of te vereenvoudigen. Bij het mkb-debat in juli heb ik de minister alvast een eenvoudig voorzetje van zestien knelpunten gegeven. In oktober kwam daarop het antwoord, maar er wordt helaas geen verantwoordelijkheid genomen op schijnbaar eenvoudig te schrappen regels. Omdat de aanhouder wint, licht ik er twee uit.

De eerste is de bouw. Het kabinet bekijkt of het nodig is om de energieprestatie van nieuwe appartementen al bij de vergunningaanvraag te registeren. Voor een eventuele wijziging noemt het kabinet 1 januari 2030. Kan de minister uitleggen waarom een bouwer daar nog ruim drie jaar op zou moeten wachten?

Dan de caféhouder die dagelijks leiding geeft aan een medewerker. Hij moet zijn naam laten bijschrijven op zijn alcoholvergunning en betaalt daarvoor leges. Gemeenten willen die plicht behouden om zogezegd ondermijning tegen te gaan, maar volgens het Adviescollege toetsing regeldruk is onvoldoende onderbouwd hoe die bijschrijving daaraan bijdraagt. Alleen al voor de administratiekosten hoor ik een schatting van 3,2 miljoen per jaar. Vorige week stond diezelfde bijschrijfplicht weer op de lijst die de gastvrijheidssector ons aanbood in het toerismedebat. Ik zou die ondernemers na vandaag gewoon heel graag iets kunnen vertellen. Welke van onze zestien regels gaat het kabinet al in 2027 schrappen of vereenvoudigen? Wanneer merken ondernemers dat in hun bedrijf? U merkt dat ik hieraan vast blijf houden.

Ik heb als afsluiter bij het Wenninkdebat een motie ingediend om parallel aan de uitwerking van de nationale investeringsinstelling een plan voor de verbetering van de kapitaalmarkt naar de Kamer te sturen. Wanneer ontvangen wij dat?

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Ik dank u wel. Het woord is aan mevrouw Bühler namens het CDA in de tweede termijn.

Mevrouw **Bühler** (CDA):
Dank, voorzitter. Dank aan de minister en de staatssecretaris voor de beantwoording. Er zijn twee moties van onze kant.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland voor zijn toekomstige verdienvermogen forse investeringen nodig heeft in innovatie, sleuteltechnologieën en strategische waardeketens;

overwegende dat de middelen op de begroting van Economische Zaken beperkt zijn en

publieke investeringen meer effect kunnen hebben wanneer zij aanvullende investeringen van andere departementen, Europese programma's en private partijen mobiliseren;

overwegende dat vanaf 2028 een nieuw Europees Meerjarig Financieel Kader ingaat en de Europese Commissie daarin onder meer een nieuw European Competitiveness Fund voor strategische technologieën voorstelt;

verzoekt de regering een rijksbrede strategie en werkwijze op te stellen voor deelname aan toekomstige Europese investeringsprogramma's en IPCEI's, met bijzondere aandacht voor interdepartementale samenwerking en het tijdig organiseren van nationale cofinanciering;

verzoekt de regering om vanaf de begroting 2028 bij de belangrijkste economische investeringsprogramma's inzichtelijk te maken welke aanvullende rijksbrede, Europese en private investeringen daarmee naar verwachting worden gemobiliseerd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Bühler, Oualhadj, Grinwis en Van der Lee.

Zij krijgt nr. 61 (37020-XIII).

Mevrouw **Bühler** (CDA):
Dan de volgende.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het aantal onderzoekers sinds 2015 met 28% is gegroeid, terwijl het aantal nieuwe academische spin-offs met 2% is gedaald;

constaterende dat Nederland achterblijft bij het omzetten van wetenschappelijk onderzoek in succesvolle academische spin-offs en daarmee economisch potentieel onbenut laat;

overwegende dat de middelen voor academische spin-offs afkomstig zijn uit het budget voor regionale innovatieclusters en moeten bijdragen aan sterkere ecosystemen waarin ondernemende onderzoekers worden ondersteund en kennisinstellingen, ondernemers, investeerders en overheden elkaar versterken;

verzoekt de regering om bij de uitwerking van de valorisatie-impuls als voorwaarden vast te leggen dat kennisinstellingen:

- vooraf de knelpunten in hun spin-offcreatie en regionale ecosystemen analyseren;
- concrete en meetbare resultaten formuleren voor het ontstaan en doorgroeien van academische spin-offs;
- inzetten op matching van de rijksmiddelen (al dan niet in-kind);
- en ondernemersvriendelijke voorwaarden hanteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Bühler, Grinwis en Van der Lee.

Zij krijgt nr. 62 (37020-XIII).

Dank u wel. Het woord is aan meneer Schenk namens Forum van Democratie in de tweede termijn.

De heer **Schenk** (FVD):
Voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederlandse bedrijven aanzienlijk hogere energiekosten hebben dan concurrenten in onder meer België, Duitsland en Frankrijk;

constaterende dat het kabinet aanvullende middelen heeft aangekondigd om een deel van dit concurrentienadeel te compenseren;

overwegende dat incidentele of tijdelijke compensatie onvoldoende zekerheid biedt voor langjarige investeringsbeslissingen en het behoud van industriële productie in Nederland;

overwegende dat het dreigende vertrek van bedrijven zoals Nyrstar laat zien dat een blijvend nadeel kan leiden tot onomkeerbaar verlies van industrie;

verzoekt de regering uiterlijk bij de Voorjaarsnota een structureel en meerjarig pakket van maatregelen te presenteren, waarmee de nationaal beïnvloedbare verschillen in energiekosten voor industrie ten opzichte van België, Duitsland en Frankrijk zo veel mogelijk worden weggenomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Schenk.

Zij krijgt nr. 63 (37020-XIII).

De heer **Schenk** (FVD):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan meneer Flach, namens de Staatkundig Gereformeerde Partij in tweede termijn.

De heer **Flach** (SGP):
Voorzitter, dank u wel.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat 20 miljoen euro aanvullend budget heeft vrijgemaakt voor het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) voor de maritieme sector voor 2027 tot en met 2030, aangevuld met cofinanciering vanuit het bedrijfsleven;

verzoekt de regering te onderzoeken of en hoe ook het ministerie van Economische Zaken 20 miljoen euro aanvullend budget vrij kan maken voor het MIP;

verzoekt de regering tevens in het MIP te borgen dat in de toekomst blijvend wordt ingezet op de stimulering van duurzame scheepsbouw, met daarbij speciale aandacht voor kleinere scheepswerven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Flach, Grinwis en Vermeer.

Zij krijgt nr. 64 (37020-XIII).

De heer **Flach** (SGP):
Voorts benadruk ik nog een keer alle verstandige opmerkingen die ik heb gemaakt in de eerste termijn, in het bijzonder de opmerkingen die gaan over regeldruk. Als ik kijk naar het mkb-indicatoronderzoek, schrik ik met name van bijvoorbeeld een bevinding waarin wordt gesproken over mkb-ondernemers in de maritieme sector die aangeven 10% van hun omzet als regeldruk te ervaren. Dat betekent gewoon dat 10% van je omzet opgaat aan regeldrukkosten. Dat benadrukt dat we, naast sturen op het aantal regels, ook moeten kijken naar de grote kostendruk die die regels met zich meebrengen.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Flach. Het woord is aan meneer Grinwis, namens de ChristenUnie in tweede termijn.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter. Dank aan beide bewindspersonen.

Ik val maar gelijk met de deur in huis: deze minister is de minister van consumentenbescherming en daar schort het aan in Nederland. Nietsvermoedende consumenten worden het slachtoffer van malafide spoeddiensten, van elektriciens en slotenmakers tot schoorsteenvegers en loodgieters. Ze raken van de regen in de drup. Wie met een noodgeval belt, mag niet met een torenhoge rekening en nog grotere problemen achterblijven. Dat kunnen de minister en de ACM toch niet over hun kant laten gaan? Ik denk dat de minister een van de sleutels in handen heeft om te voorkomen dat meer mensen met hun vingers tussen de deur komen. Daarom heb ik de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in België consumenten worden beschermd tegen malafide spoeddiensten door hen naar een waarschuwingspagina te verwijzen als ze een bekende frauduleuze website dreigen te bezoeken;

overwegende dat ook in Nederland deze technische maatregel bestaat (Anti Phishing Shield, APS) en kan worden ingezet, zodat het aanpakken van deze malafide spoeddiensten niet zoals nu dweilen met de kraan open blijft;

verzoekt de regering om de ACM te betrekken bij de toepassing van het APS, zodat ook in Nederland consumenten die het slachtoffer dreigen te worden van malafide spoeddiensten tijdig kunnen worden gewaarschuwd, en de Kamer hierover voor de zomer van 2027 te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Grinwis, Van der Lee, Vermeer en Flach.

Zij krijgt nr. 65 (37020-XIII).

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter. Het voordeel van zes weken later een tweede termijn houden is dat sommige nog niet ingediende, maar wel afgestemde moties al worden uitgevoerd, zoals mijn conceptmotie om tot een breed sociaal-economisch akkoord te komen. Dank daarvoor. Die motie zal ik dus niet meer indienen.

Ten slotte.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat uit de Staat van het mkb blijkt dat zeven op de tien ondernemers hun bedrijf nog maximaal tien jaar willen aansturen, maar dat een groot deel daarvan nog niet bezig is met opvolging of nog geen opvolger heeft gevonden;

overwegende dat familiebedrijven van grote economische en maatschappelijke waarde zijn en dat een goed opvolgingsklimaat essentieel is om hun continuïteit en unieke karakter te behouden;

spreekt uit dat succesvolle bedrijfsopvolging niet alleen vraagt om passende fiscale regelingen, maar ook om onder meer toegang tot financiering, voorspelbaar beleid en regelgeving die de continuïteit van gezonde ondernemingen ondersteunt;

verzoekt de regering om voor de zomer van 2027 te inventariseren hoe het Nederlandse opvolgingsklimaat kan worden versterkt en indien nodig maatregelen aan de Kamer voor te leggen die succesvolle bedrijfsopvolging binnen familiebedrijven bevordert,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Grinwis, Flach, Nanninga en Bühler.

Zij krijgt nr. 66 (37020-XIII).

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Tot zover.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Jimmy Dijk voor zijn tweede termijn namens de SP.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dank u wel, voorzitter. Het voordeel ervan dat je na zes weken de tweede termijn doet, is dat je een heel actuele motie kan indienen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in België brandstofprijzen gemaximeerd worden met een prijsplafond dat per dag vastgesteld wordt en dat ook in Duitsland vergelijkbare wetgeving wordt voorbereid;

overwegende dat een dergelijke maatregel ook in Nederland kan bijdragen aan lagere brandstofprijzen voor mensen;

verzoekt de regering om een voorstel uit te werken voor een prijsplafond voor brandstofprijzen naar Duits en Belgisch voorbeeld,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 67 (37020-XIII).

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter. Steeds meer mensen ervaren dat ze in de supermarkt dezelfde prijs betalen voor een product dat kleiner is geworden, de welbekende krimpflatie. Daar wil ik graag een voorstel voor indienen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat krimpflatie negatieve gevolgen heeft voor mensen;

overwegende dat verschillende Europese landen reeds wetgeving hebben om krimpflatie aan te pakken;

verzoekt het kabinet om een voorstel uit te werken om krimpflatie aan te pakken en hierbij methoden uit andere landen te betrekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 68 (37020-XIII).

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter. Ik dien dit voorstel ook in omdat ik hier eerder vragen over heb gesteld, maar het kabinet hier eigenlijk niet of nauwelijks wat aan doet, en zegt: consumenten kunnen zich laten informeren, bijvoorbeeld door de Consumentenbond. Volgens mij moet er meer gebeuren. Dit is gewoon oplichterij. Als je de supermarkt in loopt en haast hebt, koop je ineens een product dat veel kleiner is en dat hetzelfde of zelfs meer kost.

Voorzitter. In dezelfde rij is er ooit een motie aangenomen om de prijzen van boodschappen te controleren, te reguleren en indien nodig te blokkeren, en om dat te doen door de ACM daar onderzoek naar te laten doen en die daar ook de bevoegdheden toe te geven. Die motie is niet uitgewerkt. Die heeft het kabinet eigenlijk gewoon naast zich neergelegd, zo van: dat gaan we niet doen. Ze kwamen met een wat flauwe argumentatie over een planeconomie. Dat is ook wat flauwekullerig, want er zijn heel veel andere landen die dit wel

gewoon doen. We hebben gezien dat er tijdens de energiecrisis van 2022 forse overwinsten werden geboekt. Volgens mij is het heel goed om te gaan kijken welk deel van prijzen nou naar winst gaat en welk deel nou uit grondstoffen bestaat. Daarom de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat tijdens de energiecrisis van 2022 overwinsten zijn geboekt door bedrijven die gebruik hebben gemaakt van de stijgende inflatie;

constaterende dat door internationale ontwikkelingen opnieuw prijsstijgingen zichtbaar zijn en verwacht worden;

overwegende dat de Kamer een motie (36600-XV, nr. 101) heeft aangenomen om een voorstel uit te werken om de ACM de bevoegdheid te geven om in bepaalde gevallen prijzen te controleren, te reguleren en indien nodig te blokkeren;

overwegende dat het kabinet een dergelijk voorstel niet heeft uitgewerkt en daarmee de motie niet heeft uitgevoerd;

verzoekt het kabinet alsnog te voldoen aan de aangenomen motie en een voorstel uit te werken om de boodschappenprijzen te controleren, te reguleren en indien nodig te blokkeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 69 (37020-XIII).

Maximaal twee interrupties. Meneer Dassen.

De heer **Dassen** (Volt):
Even over de eerste motie van de heer Dijk. Interessant voorstel. Ik zou de minister en de heer Dijk willen vragen wat dat voor de hele keten betekent. Wat ik begrijp, is dat daardoor de marges voor de tankstations mogelijk heel klein worden, maar dat dat verderop in de waardeketen, bij de raffinage, bij de grote oliebedrijven, eigenlijk niet gebeurt. Ik ben dus benieuwd hoe de heer Dijk daarnaar kijkt. Ik hoop dat de minister dat mee wil nemen in de appreciatie.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dat is een heel terecht punt van de heer Dassen. We zien dat de raffinaderijen eigenlijk de grote, dikke winsten maken en dat de pomphouders daar hele kleine marges in halen. Dat is weliswaar een beetje afhankelijk van welke pomphouder het is; daar moeten we ook even eerlijk in zijn. Ja, je moet door de hele keten kijken. Ik zei dat net ook over de boodschappenprijzen. Als je alleen naar de supermarkten kijkt, dan zie je dat daar marges op zitten. Zijn die hoog? Ja, die zijn best hoog. Maar als je goed kijkt, zie je dat de echte marges op de boodschappen eigenlijk bij bijvoorbeeld de voedselverwerkende producenten zitten. Daar worden de echte dikke winsten gemaakt. Dat geldt eigenlijk ook bij de brandstoffen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik wil voorkomen dat het voorstel dadelijk de pompeigenaren onevenredig gaat raken, terwijl uiteindelijk het echte probleem ergens anders in de keten zit. Dat is dus mijn oproep en mijn vraag aan het kabinet.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Dit is een terecht punt van de heer Dassen. Ik ben het daarmee eens. Ik stel dan ook die vraag aan de minister, want dit is in België inderdaad in het begin, kort nadat ze het hadden ingevoerd, een probleem geweest.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter. Dan een ander voorstel, dat de heer Dassen ook een mooi voorstel vindt, denk ik, want het gaat over AI. De toekomst van AI en het gebruik van AI zorgen ervoor dat er veel banen op de tocht staan voor mensen. Volgens mij was het de vertrekkend VNO-NCW-voorzitter, mevrouw Thijssen, die zei dat het wel om 20% van alle banen in bijvoorbeeld de productie zou kunnen gaan. Toch zie ik hier dat het in deze discussie steeds gaat over meer groei. Ik ben voor groei, want als we een grotere koek hebben, kunnen we die beter verdelen. Het gaat steeds over meer groei, maar ook over hogere arbeidsproductiviteit.

We zien een samenleving op drift. We zien mensen die het moeilijk vinden om werk en privé te combineren. Als dit kabinet, net als de economie, steeds meer vraagt van mensen en tegelijkertijd onzekerheid creëert door banen die verdwijnen door AI, dan vindt de SP dat als er een sociaal akkoord wordt gesloten tussen werkgevers, werknemers en de overheid, de overheid ook aan de kant van werknemers moet staan en moet zeggen dat daar waar productiviteitsgroei wordt geëist, er ook meer zeggenschap moet worden geëist. Zo kunnen de mensen die winsten maken en groei creëren ook meer zeggenschap krijgen over die groei. Daarvoor heb ik de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet inzet op AI om de productiviteit te verhogen en zo economische groei te realiseren;

overwegende dat AI ingrijpende gevolgen heeft voor werknemers, terwijl juist werknemers onmisbaar zijn voor het realiseren van de kabinetsplannen en de groei;

verzoekt het kabinet in de gesprekken met sociale partners zich er maximaal voor in te zetten dat werknemers meer zeggenschap krijgen over strategische beslissingen, zoals de inzet van kunstmatige intelligentie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Jimmy Dijk.

Zij krijgt nr. 70 (37020-XIII).

De heer **Jimmy Dijk** (SP):
Voorzitter, tot slot. In een interruptie heb ik het net met de minister gehad over loondoorbetaling bij ziekte. Dit speelt al zó lang. Ik begrijp het probleem gewoon echt niet. Er

is Kamerbreed een voorstel aangenomen om voor kleine ondernemingen tot 50 werknemers een regeling te treffen om het tweede jaar loondoorbetaling bij ziekte te schrappen en in plaats daarvan een collectieve voorziening te regelen, zodat het tweede jaar voor werknemers wél georganiseerd is. Dat is niet zo ingewikkeld. Dat betekent simpelweg dat je daar een collectieve verzekering voor moet treffen. Dat kunnen kleine bedrijven niet, omdat ze zich nu moeten verzekeren tegen ziekte en dan hele hoge kosten maken. Waarom stel ik deze vraag? Omdat ik 'm ook stel bij Sociale Zaken en dan iedere keer hetzelfde antwoord krijg: het is moeilijk, het is lastig. Waarom is het moeilijk? Waarom is het lastig? Omdat het werknemersdeel van de sociale partners zegt: wij gaan niet beknibbelen op de werknemersrechten, want mensen hebben recht op twee jaar ziektevergoeding, loondoorbetaling bij ziekte. Dat is terecht, want dat beschermt werknemers. Aan de andere kant heb je werkgevers die zeggen: dat tweede jaar loondoorbetaling bij ziekte moet helemaal geschrapt worden. De oplossing ligt hier. Die ligt gewoon voor uw voeten. De hele Kamer vindt dit. Met een collectieve regeling voor het tweede jaar loondoorbetaling bij ziekte regel je dat werknemers verzekerd zijn en dat je de verantwoordelijkheid en het risico weghaalt bij werkgevers. Ik zie de moeilijkheid er niet van. Ik zou zeggen: doe dat gewoon. Breng het gewoon in en dan heeft u de vakbonden en de werkgevers aan uw zijde.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan meneer Vermeer namens de BBB in tweede termijn.

De heer **Vermeer** (BBB):
Voorzitter. Dat was een heel goed punt van de heer Dijk. Actie!

Eén motie over de grenseffectentoets.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat prijsverschillen met Duitsland en België leiden tot grensoverschrijdend koopgedrag;

overwegende dat ondernemers in grensregio's niet met één afzonderlijke belasting of accijns te maken hebben, maar met de optelsom van verschillende prijsverhogende maatregelen;

overwegende dat de huidige grenseffectentoets onvoldoende inzicht geeft in deze stapeling en het effect daarvan op het koopgedrag van consumenten;

verzoekt de regering de grenseffectentoets zo aan te passen dat bij nieuwe prijsverhogende maatregelen ook de stapeling met bestaande belastingen en accijnzen en het effect daarvan op grensoverschrijdend koopgedrag worden meegenomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Vermeer.

Zij krijgt nr. 71 (37020-XIII).

De heer **Vermeer** (BBB):
Dan nog even over het amendement voor steun voor bedrijfsopvolging. Ik had ook nog een motie klaarliggen, maar de minister heeft feitelijk al weergegeven dat er al overleg komt met

de organisaties over de knelpunten en onderzoek naar bedrijfsopvolging. Wat ik dan niet snap, is dat het amendement ontraden wordt, want als alles toch al geregeld is, hoef je ook niet in overleg met die bedrijven. Dan zou dat alleen maar voor de vorm zijn. Dat kan ik me niet voorstellen. Dus ik wil de collega's in de Kamer oproepen om de appreciatie te negeren en gewoon voor te stemmen.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Vermeer. Het woord is aan meneer Dassen, als laatste spreker van de zijde van de Kamer in tweede termijn. Hij doet dat namens Volt.

De heer **Dassen** (Volt):
Voorzitter. De laatste opmerking van de heer Vermeer is mij uit het hart gegrepen en kan ik alleen maar onderstrepen, in vele opzichten.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat aanstaande innovaties op het gebied van robotica, fotonica en kwantum het wereldwijde AI-landschap zullen veranderen;

overwegende dat Nederland goed gepositioneerd is om een marktleider te worden op het gebied van AI-toepassingen binnen bovengenoemde sectoren, maar dat daarvoor de randvoorwaarden op orde moeten zijn;

verzoekt de regering in kaart te brengen welke randvoorwaarden de verdere stimulering van fysieke AI nodig heeft, en daarbij in gesprek te gaan met de hoogwaardige maakindustrie in Nederland,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 72 (37020-XIII).

U heeft wat losgemaakt bij de heer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik kan er dus op rekenen dat Volt voorstemt en zijn maatje PRO meeneemt en zorgt dat het ook voorstemt?

De heer **Dassen** (Volt):
Het was me uit het hart gegrepen dat we als Kamer een eigenstandige afweging moeten maken en niet te veel naar het oordeel van het kabinet moeten luisteren. Natuurlijk kijk ik altijd kritisch en constructief naar wat er ingediend is, meneer Vermeer, dus wellicht gaan we voorstemmen.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Dassen** (Volt):
Voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet in de kabinetsappreciatie van de Industrial Accelerator Act het voorkeursprincipe terughoudend benadert;

overwegende dat voor het opschalen van Europese cleantech onder andere een voorspelbaar en geloofwaardig vraagsignaal nodig is, en dat uitzonderingen die gemakkelijk kunnen worden ingeroepen, dat signaal uithollen, wat raakt aan de energietransitie;

verzoekt de regering in de Raadsonderhandelingen te waarborgen dat de Europese voorkeurseisen in de IAA daadwerkelijk zorgen voor een sterk en voorspelbaar vraagsignaal dat leidt tot meer investeringen in Europese productiecapaciteit en om de uitzonderingsgronden te beperken op basis van eenduidige en controleerbare criteria, waarbij hogere kosten op zichzelf niet voldoende grond zouden moeten zijn voor een uitzondering,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 73 (37020-XIII).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat AI impact gaat hebben op alle facetten van onze maatschappij, van onderwijs tot arbeidsmarkt en concurrentievermogen;

verzoekt de regering om in 2027 een investeringstop te organiseren, wat moet resulteren in een publiek-privaat investeringsdoel dat leidt tot een geloofwaardige Europese AI-industrie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 74 (37020-XIII).

De heer **Dassen** (Volt):
Dit is bedoeld om de capaciteiten en het geld echt los te krijgen om een geloofwaardig alternatief te kunnen bieden ten opzichte van wat er nu in de wereld gebeurt.

De laatste motie, voorzitter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het dreigingsbeeld voor systeembrede digitale verstoringen verslechtert als gevolg van AI;

overwegende dat sectoroverschrijdende samenwerking zorgt voor betere crisiscoördinatie en betrekking van publieke en private partijen;

verzoekt de regering om in sectoroverschrijdende samenwerking te komen tot een crisisvoorbereiding op digitale verstoringen, in ieder geval door middel van crisissimulaties,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 75 (37020-XIII).

De heer **Dassen** (Volt):
Dank u wel, voorzitter. Dank aan de bewindspersonen voor de beantwoording.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn van de zijde van de Kamer bij de behandeling van de begroting Economische Zaken.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:
Ik schors een halfuur, dus tot 14.25 uur, voor de beantwoording van het kabinet in tweede termijn. De vergadering is geschorst tot 14.25 uur.

De vergadering wordt van 13.54 uur tot 14.25 uur geschorst.

# Begrotingen Economische Zaken en Nationaal Groeifonds 2027

Begrotingen Economische Zaken en Nationaal Groeifonds 2027

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 2027 (37020-XIII);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Nationaal Groeifonds voor het jaar 2027 (37020-L).**

De **voorzitter**:
Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de begroting van Economische Zaken.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:
We zijn toegekomen aan de tweede termijn aan de zijde van het kabinet. Daarvoor geef ik als eerste het woord aan de minister. Gaat uw gang.

Minister **Herbert**:
Dank u wel, voorzitter. Ik heb zes vragen waarop ik nog even op terug zou komen in de tweede termijn. Daarna zal ik de moties appreciëren en dan zal ik woord doorgeven aan mijn

collega.

De vragen die ik nog open heb staan. De heer Van der Lee heeft een vraag gesteld over markttoezicht op ondeugdelijke producten. Ik weet dat hij niet meer aanwezig is. Ik deel de zorg van meneer Van der Lee over die ondeugdelijke producten. Ook ik ben er een groot voorstander van dat markttoezichthouders hiertegen optreden en gebruikmaken van de kennis van brancheorganisaties. De markttoezichtverordening biedt toezichthouders al de mogelijkheid om dat samen met brancheorganisaties te doen. Ze geven hier uitvoering aan door middel van diverse samenwerkingsinitiatieven, onder meer op het gebied van machinebouw, metrologie- en consumentenelektronica. Ook worden organisaties regelmatig door markttoezichthouders geïnformeerd over wettelijke verplichtingen voor hun branche, zoals productveiligheidsregels die gelden voor producten van buiten de EU. De samenwerkingen waar meneer Van der Lee naar vroeg, zijn dus wel degelijk een onderdeel van de bestaande werkwijze. Dat moet ook zeker zo blijven.

Mevrouw Martens-America vroeg naar de stand van zaken bij de uitvoering van de motie over de fiscale stimuleringsregeling voor durfkapitaal voor start-ups en scale-ups. Ja, die wordt betrokken bij de uitwerking van de mogelijkheden voor een win-winlening, zoals ook is opgenomen in het coalitieakkoord. Zoals al eerder is toegezegd, komt de uitwerking daarvan in het voorjaar van 2027.

Meneer Schoonis heeft mij nog gevraagd of ik een eenvoudige beleggersrekening naar voren kan trekken en dus iets preciezer durf te zijn dan "in de eerste helft van 2027". Ik zeg toe: eerste kwartaal 2027. Hup, en door!

Mevrouw Nanninga heeft mij gevraagd wanneer het plan voor de verbetering van de kapitaalmarkt, door mij gespecificeerd als "durfkapitaalmarkt", er komt. Dat plan loopt parallel aan de verdere uitwerking van de NII en komt daardoor in het vierde kwartaal van 2027.

Tot slot een vraag van mevrouw Nanninga. O nee! Er zijn nog twee vragen van mevrouw Nanninga. Zij heeft mij uitgedaagd: kan de bouwregelgeving niet eerder dan in 2030 worden aangepast, en durf ik daar een uitspraak over te doen? Mevrouw Nanninga zal weten dat ik dat in ieder geval niet toe kan zeggen. Ik kan wel toezeggen dat ik mijn collega van VRO zal vragen of het mogelijk is om dit te versnellen. Ik hoop dat mevrouw Nanninga dat ook zelf aan mijn collega vraagt.

Mevrouw Nanninga heeft mij ook gevraagd naar de bijschrijfplicht. Ik ben hierover in gesprek. Morgen nog heb ik een afspraak voor een gesprek hierover met de voorzitter van MKB-Nederland, die zelf ook heel goed bekend is met deze specifieke regelgeving. Daarna heb ik een gesprek met collega-bewindspersonen. Daarbij is het mijn inzet om de regeldruk ook echt te verminderen.

Voorzitter. Dat waren de vragen die ik nog open had staan. Dan ga ik naar de moties. Het is een hele set, waarvan er veel "oordeel Kamer" krijgen. Dat schiet dus misschien op.

De eerste motie, de motie-Van der Lee c.s. op stuk nr. 47, geef ik oordeel Kamer. Dat pak ik op in de Taskforce Toekomstige Welvaart.

De **voorzitter**:
De tweede motie.

Minister **Herbert**:
De motie-Van der Lee c.s. op stuk nr. 48 geef ik oordeel Kamer.

De motie-Van der Lee c.s. op stuk nr. 49 geef ik oordeel Kamer.

De motie-Van der Lee/Dijk op stuk nr. 50 moet ik ontraden, omdat die eigenlijk overbodig is. Zij ging over een markttoezichtverordening. De vragen daarover heb ik net beantwoord. Ik denk dus dat dat overbodig is.

De **voorzitter**:
Maar "overbodig" is ook een appreciatie.

Minister **Herbert**:
Die zou ook kunnen, maar als u mij laat kiezen, dan kies ik toch voor "ontraden".

De **voorzitter**:
Oké. U heeft het gedaan. Dan de motie op stuk nr. 51.

Minister **Herbert**:
Dank. Dan de motie-Oualhadj/Klos op stuk nr. 51. Even kijken. Oordeel Kamer.

De motie-Oualhadj c.s. op stuk nr. 52: oordeel Kamer.

De motie-Oualhadj op stuk nr. 53: oordeel Kamer.

De motie-Schoonis/Bühler op stuk nr. 54: oordeel Kamer.

Dat geldt ook voor de motie-Prickaertz op stuk nr. 55.

De motie-Prickaertz op stuk nr. 56 ga ik ontraden. Meneer Prickaertz vraagt de regering om uiterlijk 1 juli volgend jaar structureel minimaal 100 miljoen aan regeldrukkosten te schrappen. Dat kan ik niet toezeggen. Het is, denk ik, ook niet realistisch om zoiets toe te zeggen, want een groot deel van de regeldrukkosten wordt veroorzaakt door Europa. De ontwikkeling daarvan wordt niet alleen door mij gestuurd. Tijdens de begrotingsbehandeling van BZK is wel de motie aangenomen over dat dit kabinet de regeldrukkosten netto wil laten dalen. Daar zetten we ook op in en dat maken we zichtbaar in de Regeldrukmonitor.

We gaan door. De elfde motie, die op stuk nr. 57, moet ik ontraden. Bij veiligheid en ondermijning vind ik het natuurlijk ontzettend belangrijk dat ondernemers erop kunnen rekenen dat ze zich beschermd voelen. U weet natuurlijk dat dit ligt bij mijn collega van Justitie en dat het OM daar een belangrijke rol in heeft. Ik zal aan mijn collega's meegeven om dit nog eens nader te bezien.

Dan de motie op stuk nr. 58: oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 60: oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 61: oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 62 heeft ook oordeel Kamer gekregen.

We gaan naar de motie op stuk nr. 63. Die moet ik ontraden. De heer Schenk vraagt mij om een structureel en meerjarig pakket aan maatregelen te presenteren. We kijken naar maatregelen, ook meerjarig, maar we kunnen nog niet vooruitlopen op besluitvorming over of maatregelen structureel kunnen doorlopen, inclusief reeksen. In die zin is dit ongedekt.

Dan de motie op stuk nr. 64. Die is oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 65 geef ik ook oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 66: oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 67 moet ik ontraden. Dit is een thema dat vaker terugkomt. We hebben dit ook eerder geapprecieerd. Een prijsplafond kan ook averechts uitpakken. Het kabinet heeft vorig jaar in het voorjaar natuurlijk wel maatregelen genomen als het gaat om die brandstofprijzen; het kabinet opent bijvoorbeeld per 1 januari het Noodfonds Energie. En gelukkig zien we inmiddels het prijsniveau van brandstof ook weer wat dalen.

Dan heb ik de motie op stuk nr. 68. Die moet ik ontraden. Dit is een thema dat vaker behandeld is en terugkomt. Ik erken natuurlijk dat de consument moet kunnen weten wat hij koopt voor de prijs die er op een product zit, maar ik zie geen aanleiding voor ingrijpen als het aan dat begrip "krimpflatie" raakt.

Dan de motie op stuk nr. 69. Die moet ik ontraden. Die gaat over het uitwerken van een voorstel tot boodschappenprijzencontrole en -regulatie en die blokkeren. Wat mij betreft wachten we in ieder geval af waar de ACM mee komt. Die komt namelijk volgende maand met een onderzoek naar dit onderwerp.

Dan de motie-Vermeer, die op stuk nr. 71. Die is overbodig. Die gaat over de grenseffecten.

De **voorzitter**:
Dat is de 24ste motie. U slaat de 23ste over, die van de heer Dijk op stuk nr. 70, over de sociale partners. Of is die voor de staatssecretaris? Ah, die is voor de staatssecretaris. Dan nu de 24ste motie, die op stuk nr. 71.

Minister **Herbert**:
De motie op stuk nr. 71 acht ik overbodig, want in het kader van de bestaande verplichte grenseffectentoets van Binnenlandse Zaken is er juist ruimte om die stapeling van maatregelen mee te nemen. Dat wordt dus daarmee beantwoord.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 71: overbodig. De heer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Voorzitter. Als die ruimte er al is en de minister deze motie overbodig vindt, kan ze dan toezeggen dat ze erop zal toezien dat die stapeling wordt meegenomen? Want het probleem is dat die tot nog toe nooit wordt meegenomen.

Minister **Herbert**:
Ja. Mijn collega van Financiën, de staatssecretaris van Financiën, doet hier op dit moment natuurlijk onderzoek naar. We hebben aan dit onderwerp geraakt in het toerismedebat. Daarom kijkt hij ook naar die stapeling van effecten. Dat is dus iets wat wel degelijk gebeurt.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 71: overbodig. De motie op stuk nr. 72.

Minister **Herbert**:
De motie op stuk nr. 72 is voor mijn collega.

Ik eindig met de motie op stuk nr. 73. Die geef ik oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
Ik dank de minister voor haar beantwoording in tweede termijn. Verder geef ik het woord aan

de staatssecretaris, om te beginnen bij de 23ste motie, die op stuk nr. 70, als ik het goed heb. Of zijn er nog openstaande vragen? Ga uw gang.

Staatssecretaris **Aerdts**:
Ja, voorzitter, inderdaad. De 23ste motie, die op stuk nr. 70, van de heer Dijk: oordeel Kamer.

De 25ste motie, die van de heer Dassen op stuk nr. 72: ook oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 74 van de heer Dassen is overbodig. We spreken hier over een investerings-top. In Nederland en breder in Europa worden er talloze toppen georganiseerd die in het teken staan van AI, waaronder een bijeenkomst in Parijs die wijzelf, samen met Duitsland en Frankrijk, volgende week in het kader van de Tech Creators Coalition organiseren. We zetten ons nadrukkelijk in, ook geïnspireerd door het rapport van Peter Wennink, voor de investeringen in hoogwaardige en kansrijke onderdelen van AI. Een laatste voorbeeld is dat we ook volgend jaar april weer het AI-congres zullen organiseren, samen met de AI Coalitie 4 NL, die mede wordt gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken.

Hetzelfde geldt eigenlijk voor de motie op stuk nr. 75. Die is overbodig. Ik deel nadrukkelijk de zorgen die de heer Dassen hierover uitspreekt. Ik ben ook heel blij dat de banken zelf dit serieus nemen, maar er bestaat een heel stelsel van sectoroverschrijdende samenwerking die is gericht op het versterken van onze weerbaarheid, ook in crisissituaties, onder regie van de NCTV. Dat gebeurt onder andere door crisissimulaties, bijvoorbeeld de ISIDOOR-oefening die recentelijk is gedaan en die zich specifiek richt op digitale verstoringen. In dat scenario wordt de impact van AI noodzakelijkerwijs al meegenomen.

Daarmee kom ik tot een afronding.

De **voorzitter**:
Daarmee is de staatssecretaris ook aan het einde gekomen van haar tweede termijn, al denkt de heer Dassen daar anders over. Ik geef hem dus het woord voor een interruptie.

De heer **Dassen** (Volt):
Ja, over de motie op stuk nr. 74. Ik ken natuurlijk de voorbeelden waar de staatssecretaris naar verwijst. In mijn ogen is dat wel echt iets anders dan een investeringstop om de noodzakelijke financiering los te krijgen en om in samenwerking met het bedrijfsleven, pensioenfondsen en banken tot een serieus investeringsdoel te komen. Volgens mij is dat niet de insteek van de top die de staatssecretaris net noemde.

Staatssecretaris **Aerdts**:
Dat is deels de insteek van de top die we noemen, maar inderdaad niet alleen. Ook in de afweging van wat we al doen op dit domein en de schaarse capaciteit die op het departement beschikbaar is, moet ik de motie toch overbodig verklaren.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
Maar dan klopt de uitleg niet. Ik vind het prima als de motie wordt ontraden, want dan kan de Kamer zich erover uitspreken, maar "overbodig" wekt de suggestie dat dit wordt gedaan. Dat is in mijn ogen niet het geval. In de tweede uitleg van de staatssecretaris komen er dingen bij die eigenlijk aangeven dat de motie niet overbodig is, maar dat er andere redenen zijn om haar overbodig te verklaren. Het zou dan "ontraden" zijn. Dat is prima, want dan kan de

Kamer zich erover uitspreken. Maar ik vind het raar om een motie overbodig te verklaren als zij dat eigenlijk niet is.

Staatssecretaris **Aerdts**:
Ik denk dat wij anders denken over bijvoorbeeld een top als de TCC, maar ook de conferentie in april. U vindt dat er aanvullende zaken mogelijk zijn. Ik moet de motie zoals zij nu is overbodig verklaren, als ik naar de tekst van de motie kijk. Ik geef aan dat we dit al doen en dat we bezig zijn met investeringen in brede zin. Het is natuurlijk aan u wat u vervolgens met de motie wilt doen.

De **voorzitter**:
Ik dank de staatssecretaris voor haar beantwoording in tweede termijn. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn en de voortzetting van de behandeling van de begroting Economische Zaken.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:
Over de moties zal aanstaande dinsdag worden gestemd. Ik dank de minister en de staatssecretaris voor de beantwoording. Ik schors de vergadering. De Kamer zal straks verdergaan met de behandeling van de begroting Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

De vergadering wordt van 14.38 uur tot 14.55 uur geschorst.